Årbog 2000

Kirker i Europa

Det mellemkirkelige Råd

Udgiver

Det mellemkirkelige Råd
Vestergade 8, 1.
1456 København K
Tlf 33 11 44 88
Fax 33 11 95 88
E-mail interchurch@folkekirken.dk
Hjemmeside: www.interchurch.dk

Redaktion

Paul Verner Skærved
Anders Baastrup
Niels Thure Krarup
Karsten Fledelius
Ane Hjerrild (anvarshavende)
Kirsten Auken

Forsidefoto

St Patrick's Day, Nordirland

Layout og grafisk tilrettelæggelse

Vindum Grafik · Tlf 97 26 87 68 · www.vindum.dk

Tryk

Rosendahl, Esbjerg

1.oplag: 2.500

ISSN 0906-5946
ISBN 87-87073-25-0

Indhold

Kirker i Europa 4

Folkekirken – en kirke i Europa
Paul Verner Skærved 11

Tænk igen – forsoning
Charlie Leeke (Nordirland) 21

Religion for krig eller fred – fra Balkan til Indonesien
Karsten Fledelius 29

Ortodokse kristne i Rumænien. Et folk som har påtaget sig den økumeniske udfordring
Victor Pislariu (Rumænien) 38

Hvor går det almindelige præstedømme hen?
Bohdan Hrobon (Slovakiet) 42

Leuenberg for lægfolk og lærde
Kirsten Auken 57

Reformert-luthersk sameksistens set fra Frankrig
Flemming Fleinert-Jensen (Frankrig) 69

En grundtvigianer møder den skotske kirke
Lars Holm 75

Arbejdet i Det mellemkirkelige Råd i 2000
Ane Hjerrild 93

Regnskab 2000
Anders Baastrup og Susanne Bak Knudsen 97

Vedtægter

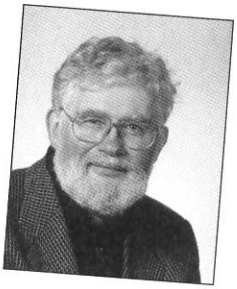

Folkekirken – en kirke i Europa

Paul Verner Skærved
Formand for Det mellemkirkelige Råd

I maj måned 2001 fejres Leuenbergaftalen i Trinitatis Kirke i Fredericia. Det mellemkirkelige Råd skriver her under på den aftale, der er indgået mellem lidt over hundrede kirker – evangelisk-lutherske-reformerte og de såkaldt unerede kirker, som er en sammenslutning af reformerte og lutherske kirker i Tyskland. At festgudstjenesten holdes i Fredericia, har sine gode grunde, for her fik reformerte flygtninge og indvandrere asyl og frit lejde til at bygge et samfund op. De fik også lov til midt i ortodoksiens tid at holde gudstjeneste, som de ønskede. En økumenisk holdning som udsprang af politiske og økonomiske overvejelser langt mere end af mellemkirkelige ønsker om at give plads til dem. Det ønskede man i realiteten slet ikke. Derimod ville man godt have dem, fordi de var nyttige for udvikling af erhvervslivet. I den retning er der ikke noget nyt under solen. Men de kom og slog sig ned og blev efterhånden danske reformerte ved siden af det de var, franske og tyske indvandrere.

Der er gået næsten 500 år siden reformationen. Forholdet mellem de reformerte og lutherske har ofte været spændt, men andre gange fandt de ud af at leve sammen. Nu skriver vi under og besegler dermed en aftale mellem de to kirkesamfund, efter at vi i mere end 25 års har deltaget i samarbejdet og de dybtgående teologiske samtaler, uden at det fra vores side var formaliseret. Tilslutningen er bekræftelse på, at vi opgiver de gensidige fordømmelser fra reformationstiden, og vi glæder os til at fortsætte samarbejdet. Det gør de andre også, har vi fået at vide. At gudstjenesten holdes uden for København, er samtidig udtryk for, at vi i Rådet gerne vil sprede det, der sker, så ikke alle begivenheder foregår i hovedstaden.

Hvad betyder en underskrift?

Endelig skriver vi under på noget, siger nogle med jubel. Andre rynker på næsen og kalder det elitære økumeniske kredses leg med hinanden uden betydning for almindelige folks færden i deres kirke. Atter andre trækker bare på skulderen ad de økumeniske bestræbelser og ønsket om mellemkirkelig kontakt. Spørgsmålet er selvfølgelig, om det betyder noget at have et sådant samarbejde. Det er let at hævde, at trangen til at få formaliseret relationerne kirkerne imellem er ganske uvedkommende for en dansk sognemenighed. Og det er der vel noget om, hvis der er mange kilometer til folk af en anden trosretning, eller hvis man har vænnet sig til at leve hver sit liv. Noget lignende kan faktisk opleves i forholdet mellem en valgmenighed og en sognemenighed. Umiddelbart vil det ikke ændre så meget i de fleste almindelige folkekirkemedlemmers hverdag. Men den hollandske landmand og hans familie i Vestjylland er ikke i tvivl om, at hans baggrund og hans kirke dermed respekteres.

Ved aftalen er ikke kun etableret dåbs- og nadverfællesskab, men også forkyndelsesfællesskab og embedsfællesskab. Her kan man indvende, at det har der rent faktisk været hele tiden, hvilket heldigvis er rigtigt. I al fald i teorien og i ganske enkelte tilfælde i praksis. Man kan selvfølgelig leve udmærket papirløst, og det er respektabelt nok, men at vi får papir på forholdet gennem en underskrift og et dokument, har alligevel mere end symbolsk betydning.

En anden relevant indvending, vi møder, har at gøre med en generel uro over globaliseringen og tendensen til overalt at slutte små enheder sammen i store fællesskaber, presset af ideen om globaliseringens nødvendighed. Det forholder sig nu lige modsat, mener jeg. Her er tale om, at en række kirker af varierende størrelse formaliserer deres samarbejde uden på nogen måde at opgive deres selvstændighed og uden at drømme om at skabe en eller anden form for fælles synode eller læremæssig og organisatorisk overbygning. Det udspringer direkte af behovet for at finde gode måder at tale sammen på, når man nu engang sættes sammen og presses til kontakt. En situation der er mere mærkbar i andre lande end hos os. Særlig der hvor arbejdskam-

merater, familiemedlemmer og ægtefæller hører til forskellige kirker, og hvor man både personligt og i kirkerne må finde ud af, hvad man så gør.

Kritisk dialog: Anglikanere, katolikker og Charta Oecumenica

Vi har tidligere sagt nej til at skrive under på Porvooerklæringen og dermed sagt nej til at formalisere et samarbejde med de anglikanske kirker i Storbritannien. Vi har sagt nej til at underskrive retfærdiggørelseserklæringen sammen med den romersk katolske kirke og det overvejende flertal af lutherske kirker. I begge tilfælde blev der lagt pres på os for at få os til at være med. Charta Oecumenica har vi sendt tilbage med stærkt kritiske bemærkninger sammen med mange andre kirker. Ydermere har vi kritiseret den nuværende debatform i KEK, som vi netop anser for bedrevidende og udtryk for en topstyret indgang til drøftelsen.

Dominus Iesus og samtalen med katolikkerne

Vi har kastet os ud i en debat med den romersk katolske kirke her i landet om dokumentet Dominus Iesus, der er udgivet af Vatikanet. Den romersk katolske kirke præciserer her trosgrundlaget på en måde, vi kan være enige i. Men dokumentet understreger samtidig pavedømmets og embedets centrale rolle og dermed den åbenlyse uenighed. Andre kirker, der ikke deler synet på pavedømmet og embedet, gøres til mere eller mindre uforpligtende kirkefællesskaber, hvad vi naturligvis ikke kan være enige med dem i. At der så i konfessionelt bevidste kredse i de lutherske kirker og bestemt også i folkekirken undertiden gives udtryk for præcis samme synspunkter over for både baptister og pinsefolk, skal lige nævnes – og med en vis undren. Netop her er der brug for økumeniske drøftelser og overvejelser, hvad alle som bekendt ikke har lyst til. Argumentet er ikke en økumenisk drøm om en enhedskirke, men den økumeniske tanke om, at vi har en troens enhed og et troens fællesskab. Det samme forventer vi af den romersk katolske kirke.

Den romersk katolske kirke har naturligvis ret til at definere sin egen forståelse af, hvad det er at være kirke. Det ram-

mer lige ind i den debat, der var på reformationstiden, en modsætning som dengang gav anledning til gensidige fordømmelser. Fordømmelser som begge parter – også vi – har taget afstand fra i vores samtaler med hinanden om retfærdiggørelsesdokumentet. Dermed være også sagt, at holdningen i Dominus Iesus på en måde bekræfter den manglende konsensus mellem katolikker og os, som var den danske folkekirkes begrundelse for ikke at tilslutte sig underskrivelsen af retfærdiggørelsesdokumentet. Der er altså endnu et stykke vej at gå. Samtalen fortsætter. Den må tage udgangspunkt i gensidig respekt, og den må nødvendigvis fokusere på kirkesynet. Målet må være at nå til enighed om det, der er fælles, troen på Kristus. Uenigheden skal klarlægges, drøftes og dermed bearbejdes. Men uenigheden kan ikke være et mål i sig selv. Vi har brugt et begreb, der hedder den forsonede mangfoldighed, og det betyder, at vi hver især træder frem som en fuldgyldig kirke med de forskelligheder i forhold til andre, der nu engang er. At samtalerne fortsætter, hersker der ikke tvivl om, det er blevet understreget både af os og den romersk katolske biskop i Danmark, så de personlige relationer har ikke lidt skade.

Det fortsatte arbejde i Porvoo

I forbindelse med Porvooaftalen er der dansk deltagelse ved de møder, der afholdes. Vi deltager som en slags observatør, men er ikke medlem, fordi for meget skilte, og her spiller embedsforståelsen en stor rolle. Synet på bispeembedet kom på tværs, og i særdeleshed kvinder som biskopper. Det sidste er jo ikke blot en fiks, endsige kættersk ide, men en forståelse af evangeliet, som vi ikke påtvinger andre, men heller ikke fraviger. Det samme gælder nadveren som åben for alle.

Men samtidig står vi med den situation, at vi ude omkring betragtes med skepsis og risikerer at blive koblet af samarbejdet, fordi vi ikke vil tilslutte os de andre på det, der opfattes som fællesskabets vilkår, og det er et reelt problem i nogle sammenhænge. Nu viser Leuenbergaftalen ganske vist, at vi kan og tør sige ja, at nejet ikke er et generelt princip. Og derfor hilses det ja velkomment af mange, også ude i Europa.

Charta Oecumenica og Euroafstemningen

Euroafstemningen var for mange en traumatisk oplevelse, og det gjorde ikke sagen bedre, at flere og flere elementer blev trukket med i debatten. Situationen blev ikke mere overskuelig af, at EU-charteret, topmødet i Nice, menneskerettighederne og den danske folkekirkes særstilling og ret til denne ifølge grundloven kom med i diskussionen. Slet ikke da Charta Oecumenica blev inddraget i eurodebatten, idet dokumentet blev fremlagt både til debat og stillingtagen samtidig med afstemningens slutspurt.

I en avisartikel skrev jeg følgende: "Den debat er ikke mindst vigtig nu, hvor vi forsøger et nyt og andet Europa.... At kirker og kirkesamfund deltager i denne drøftelse, er både at forvente og nødvendigt. Det er derimod ikke rimeligt, at kirkernes arbejde med retningslinjer for deres samliv, for kristnes samarbejde med hinanden og med andre religioner, inddrages i den aktuelle EU- og eurodebat. Det er ikke det, sagen drejer sig om, og man skal være forhippet på at sætte kikkerten for det blinde øje for at påstå det."

Det synspunkt ville jeg i øvrigt gerne have fremsat i forbindelse med en privat arrangeret konference om EU og Kirken. Konferencen fandt sted 1. september 2000 på Christiansborg. Men arrangørerne gik tilsyneladende uden om alt, hvad der hed mellemkirkeligt arbejde her i landet. Som Mellemkirkeligt Råd var vi hverken orienteret eller inviteret. Nogle af os modtog en invitation som menighedsrådsmedlemmer, men så sent at vores årlige møde med stiftsudvalgene samme dag for længst var planlagt. Menighedsrådene og deres organisation opfattes åbenbart som mindre suspekte end det mellemkirkelige arbejdes organisation. For mig at se havde det været rimeligt og naturligt at spørge folk, der er valgt af menighedsrådene til at varetage det mellemkirkelige arbejde, om deres reaktion og der- med syn på Charta Oecumenica og dokumentets rolle i Europadebatten. Dette er et svar til dem, der har spurgt, hvor vi blev af den dag. Vi blev ikke væk i protest. Reaktionen fra Det mellemkirkelige Råd på Charta Oecumenica blev i øvrigt drøftet samme dag. Og selvfølgelig offentliggjort umiddelbart efter. Til orientering og debat.

MKRs reaktion på Charta Oecumenica

I Det mellemkirkelige Råd var vi enige i hensigten med dokumentet, at udarbejde et sæt spilleregler for europæiske kirkers adfærd i forhold til hinanden. Men vi foreslog store ændringer i udformningen. Vi ønskede afsnit, der fra dansk side er blevet læst som EU-formuleringer, forandret, særlig fordi de kan blive og blev misforstået i afstemningskampen og i andre EU-spørgsmål, hvor lunten er meget kort.

Men samtidig skal det understreges, at drøftelsen om Charta Oecumenica naturligt vil være en del af Europadebatten, for samarbejde mellem de europæiske kirker er, hvad det her drejer sig om. Det er af betydning, at kirkerne ikke ønsker at bidrage til en gensidig mistænkeliggørelse. Ikke blot af kirkelige grunde, men i høj grad af menneskelige og folkelige grunde, fordi megen ufred er opstået, når religiøse modsætninger gøres til folkelige modsætninger og fjendskab. Det er en selvfølge, at også kirkesamfundene har en klar forpligtelse, når det drejer sig om at få Europas folk til at leve i fordragelighed. En folkelig debat om Europas fremtid vil ganske naturligt inddrage de forskellige kirkesamfunds vilkår og samkvem, for slet ikke at tale om kirkens og de kristnes forhold til muslimerne og andre religioner. Hvordan kan man mene, at det ikke vil være tilfældet? Vi færdes på samme jord, og erfaringerne fra tidligere forsøg på at leve adskilt ved siden af hinanden, den amerikanske segregationstanke i Sydstaterne og apartheid i Sydafrika, er ikke noget, vi skal stræbe efter at efterligne. Om det er race eller religion, der skiller, er i den forbindelse underordnet. Ulighed og fjendskab vil altid være konsekvensen. Det er også en erfaring, man i disse år gør i Israel på mange fronter.

Kristendommen i opbrud

Samtidig lever vi i en verden, hvor konfessionerne spiller en anden rolle end hidtil. Der er opbrud i den kirkelige geografi. Eksempler kan ses i Afrika, Asien og Latinamerika, hvor der er store ændringer i den traditionelle kirkelige struktur – særlig de karismatiske og pinsekirkerne vinder frem. Vi oplevede det meget tydeligt, da der var besøg fra Kinas Nationale Kirkeråd hos os i efteråret. Det konfessionelle grundlag og den konfes-

sionelle ramme spillede øjensynligt ingen rolle. I hvert tilfælde blev det ikke nævnt, fordi man så sit liv i lyset af mødet med den ikke-kristne og kommunistiske omverden. I en sekulariseret verden med stor uvidenhed over for kristendommen er vores situation ikke så meget anderledes, og den udvikling rammer eller når også Europa. Så er det ikke dårligt med mellemkirkelige aftaler, der forpligter til samtale og samarbejde. Dermed være ikke sagt, at vi ikke har en værdi i vor evangelisk-lutherske arv på de måder, den udfolder sig, og som vort udgangspunkt.

Religionsmødet står vi midt i i hele Europa. Det kan vi ikke mane væk, uanset hvilken indvandringspolitik vi får vedtaget, og de to ting – religionsmøde og indvandringspolitik – er endnu uafhængige af hinanden. Vi skal afgøre, om vi ønsker dialog eller konfrontation, og for øjeblikket er der stærke kræfter, der styrer hen mod konfrontationen, og tilsvarende kræfter, der ivrer for en samtale. Her ligger opgaven i de kommende år. En gold konfrontationspolitik vil både menneskeligt, folkeligt og kristeligt være en forringelse af det samfund, vi ønsker. Og af det liv vi er forpligtet på. Prisen for det forkerte valg skal betales af os alle.

Kirker i Europa

Mange forhold i år 2000 afspejlede, at folkekirken er en kirke i Europa – et Europa i opbrud. Vi har valgt at gøre Kirker i Europa til tema for dette års årbog. De følgende artikler indeholder beretninger fra flere sider af europæisk kirkeliv. Leuenbergsamarbejdet spiller en vigtig rolle i flere af artiklerne, og derudover bringer vi rapporter fra kirker i både Øst og Vest. Fra Slovakiet, Rumænien, Balkan og Nordirland er der artikler, der på hver sin måde fortæller om at være kirke i samfund, hvor store forandringer eller konflikter sætter deres præg på mennesker og kirkeliv. Og Lars Holm har været til et tankevækkende kirkemøde i Skotland.

Vi gør os ingen illusion om, at dette lille udvalg af artikler skal kunne give et fuldstændigt billede af kirkelivet i Europa. Vi har blot ønsket at rette projektøren mod nogle få brikker i det store og brogede europæiske puslespil.

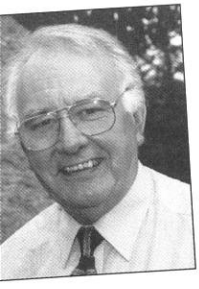

Tænk igen – forsoning

Charlie Leeke
Anglikansk præst i Nordirland

En personlig beretning som ikke er enestående i Nordirland

Da jeg var en dreng på syv-otte år, gik jeg på en skole, som den presbyterianske kirke i 1947 havde overdraget til staten. Den var åben for alle, men der gik kun protestanter. De romersk katolske børn gik på en skole, der lå et par kilometer derfra. Deres skole var en tøndeformet barak, som det amerikanske luftvåben havde efterladt efter besættelsen. På vej hjem fra skole måtte nogle af "katolikkerne" passere vores skole. Vi spyttede ofte på dem og råbte ukvemsord efter dem. Vores skoleleder revsede os, men vores opdragelse havde lært os, at der som regel blev set gennem fingre med den slags forseelser.

En dag var der en større dreng, der fik os til at "forfølge de katolske småskravl". Vi skar kæppe fra hækken og løb efter dem, mens vi råbte skældsord efter dem. En god presbyteriansk kvinde, der var ved at fylde sin spand ved pumpen foran sit hus, trådte frem, stoppede os og skældte os ud. Ti minutter senere, derhjemme, skældte min mor os ikke bare ud, men slog os på benene med riset, mens hun citerede Bibelen fra 1. Mosebog til Åbenbaringen om kærlighed til næsten og forviste os til den stue, der kun blev brugt om søndagen og ved bryllupper og dødsfald. Der sad vi og havde meget ondt af os selv – i hvert fald ikke af "de katolske småskravl", selv om vi havde fået at vide, at vi måtte hen og sige undskyld til dem. Det var mørkt, sikkert efterår, og elektriciteten havde ikke nået vores del af landet. Vores mor var i sin lille butik. Døren gik op, og i døråbningen kunne vi se skyggen af den lokale betjent; da vi hørte hans kraftige, dybe stemme, var vi sikre på, at det var ude med

os. Han ville putte os i fængsel, og vi var rædselsslagne. Mor talte om det i uger. Vi hørte om, at alle var "skabt i Guds billede", alle var lige, både "græker og jøde, mand og kvinde, slave og fri". Hun lagde syndens byrde på os, og først da vi sagde undskyld og lovede, at det aldrig ville ske igen, blev hun blødgjort. Der gik mange år – vi var voksne – før hun røbede, at betjenten bare kom for at købe cigaretter i butikken, og at hun havde bedt ham om at sætte os en skræk i livet.

Sådan er livet

Hvor kom denne fjendtlighed fra i et uskyldigt barn? Kom den fra forældrene? – ja; fra kammeraterne? – ja; fra kirken? – ja. Vi er alle smittet af den. Det er en del af kulturen. Gode kristne, både protestanter og katolikker, har altid vidst, at det var forkert, men har tolereret alt indtil et punkt, hvor der er tale om vold. Der trak de grænsen. Men det at tale sekterisk, at føre sekteriske slogans og myter videre, stille sekteriske symboler til skue, nedværdige og dæmonisere den anden part, skære alt over en kam, det gode med det onde, kommentere enhver grusomhed gennem et katolsk eller et protestantisk filter, det er alt sammen i større eller mindre grad en del af livet, det er kulturelle normer.

To alvorlige synder

Sekterisk tale og fjendtlighed, to alvorlige synder, og en unådig fromhed og lovtrældom, som vor Herre Jesus fandt så meget af blandt sin tids troende, er den arv, den irske kirke har givet til vore børn. Gud tilgive os! Det er ikke, fordi kirkelederne og præsterne ikke har advaret og formanet, men folk er blevet påvirket af, at forskel, adskillelse og ulighed er blevet understreget gennem århundreder. Institutionerne har øget skellet, fx Orange-ordenen, som lovpriste og forherligede det protestantiske Ulster til støtte for et protestantisk folk forenet med England, og den romersk katolske kirke i Irland, som gik ind for og forherligede politisk nationalisme i et forenet Irland. Tendensen til at gribe til blodsudgydelse ligger altid og ulmer under overfladen på denne dybt religiøse ø. Især i dens nordlige del, hvor truslen om og frygten for at blive løbet over ende af den anden

St Patrick's Day, Nordirland

part afføder ophidselse og kampe, som dag ud og dag ind kræver menneskeliv, også mens jeg skriver dette. For det meste fortsætter folk med at leve deres liv, kirken fortsætter med at prædike, mest for de omvendte, og vi beder og stemmer alle sammen for fred (72% af os). Vi taler nu mere åbent om tingene, men vi er mere adskilte og polariserede end nogensinde. Der er i flere byer, frivilligt eller påtvunget af terrorister, blevet indført "sikre" zoner via religiøst-politiske folkeflytninger. IRA terrorister, hjulpet af skræmte katolske naboer, har foretaget etniske udrensninger af protestantiske grænselandbrug.

Tavse kirker uden anger

Der har været for mange tavse og inaktive kirker af alle trosretninger, tavse med hensyn til fordømmelse, inaktive med hensyn til at undervise i godt naboskab, forsoning, tilgivelse og venlighed, retfærdighed, nåde og fred. Den eneste retfærdighed man

kender, er selvretfærdighed, og manglen på gensidig forståelse er overvældende. Økumeni har ikke en chance, forsoning er et uartigt ord; selv fælleskirkeligt arbejde på lokalt plan betragtes af nogle kirker med mistænksomhed.

Samarbejde mellem kirkerne

I løbet af de 30 år med problemer har der heldigvis været mange undtagelser, hvor kirker i samarbejde har forsøgt at overvinde forskellene og har haft held til at give Kristus en chance. I mit præstearbejde i Church of Ireland (anglikansk) har jeg oplevet to sogne, som havde en traumatisk oplevelse: Greysteel, hvor tretten mennesker blev dræbt med maskingeværild i en pub, og Omagh, hvor niogtyve mennesker blev dræbt af en bilbombe i en tæt befærdet gade. Før de to begivenheder havde de protestantiske og den katolske kirke arbejdet sammen til alle menigheders bedste. Der var blevet knyttet venskaber, præsterne mødtes regelmæssigt for at snakke sammen, lytte til og forstå hinanden. Kvindernes Internationale Bededag og Bedeugen for Kristen Enhed var blevet markeret af hovedkirkerne i sognene. Kristent hjælpearbejde for ældre, enlige mødre og fædre, unge og arbejdsløse, hvor man benyttede kirkernes lokaler og frivillige medarbejdere, havde fået de modstandere, som ifølge deres troslære ikke kunne få sig selv til at holde gudstjeneste i de andres kirke, til at tie. De kunne værdsætte kristen tjeneste.

Da terroren ramte, gjorde kirkerne (den romersk katolske, den presbyterianske, metodisterne og den anglikanske) fælles sag og besøgte sammen de efterladte, passede de sårede af alle trosretninger, og afholdt vågenætter med bøn, der blev bekendtgjort i alle kirkerne, samt vandringer med stille bøn og fredsvandringer gennem de ramte områder. Internationale tv-selskaber sendte disse eksempler på fælles kristent vidnesbyrd ud til hele den verden, som i årevis var blevet spist af med den alt for nemme forklaring på Nordirlands problem, nemlig kristen uenighed og krig.

Et vindue mod freden

Nu har vi et vindue mod våbenhvile og selvstyre. Der eksisterer en mangfoldighed af fælles projekter, som finansieres af EU

fredsmidler og velgørende institutioner. Fanger (såkaldt politiske) er blevet frigivet. Der findes i Langfredagsaftalen politiske strukturer, som ikke kan forhandles, og som er forhandlet på plads af den engelske og den irske regering for at sikre, at den nye Forsamling leder med retfærdighed og lighed. Hvad kan kirkerne gøre for at fremme denne rejse mod freden?

En kirkes strategi for forsoning og fred

Jeg vil fortælle jer om Church of Ireland's plan i Down og Dromore Stift. Dette stift, som hører under den anglikanske kirke, ligger på den østlige side af Nordirland og rummer det næststørste antal anglikanere i alle irske stifter. Der er firs sogne. Efter den presbyterianske kirke er den antalsmæssigt nummer to i dette område. Skotter og englændere oprettede grevskabet Down i det syttende århundrede, og derfor er der flertal af protestanter i dette område. Antallet af katolikker er lille, måske en tredjedel af befolkningen.

Biskop Harold inviterede præster og lægfolk til et møde, hvor man skulle finde frem til, hvad der skulle prioriteres i stiftet i de første fem år af det nye årtusind. Man enedes enstemmigt om tre områder: Forsoning, socialt arbejde og ungdomsarbejde. Stiftsrådet og synoden accepterede disse principper, udarbejdede med professionel hjælp en strategi og udpegede en arbejdsgruppe for hvert område. Strategien fik navnet "Tænk igen".

Hvert sogn blev bedt om at gøre tre ting:

- Sognet skulle vælge to brobyggere, lægfolk som skulle koordinere de kirkelige, mellemkirkelige og samfundsmæssige projekter;
- den protestantiske præst skulle blive ven med sin katolske kollega og gøre alt, hvad der var muligt, for at få venskabet til at gro;
- der skulle udarbejdes en sognestrategi for hvert af de tre områder for de næste fem år.

Det forbavsende var, at alle firs sogne rent faktisk udarbejdede en strategi. De fleste præster havde arbejdet sammen med deres valgte lægkomite. Nogle havde oprettet små arbejdsgrupper

med repræsentation fra hver af "Tænk igen" grupperne. Dette skulle være på græsrodsplan, ikke noget der kom fra synoden eller biskoppen. Sognene kunne selv vælge, hvad de ville lægge vægt på, hvordan de ville arbejde, hvilken struktur de ville arbejde efter, og hvad de regnede med at få ud af det.

Down og Dromore Stift valgte en "Tænk igen" gruppe og en leder for hvert af de tre områder, og afsatte £ 500.000 til femårsperioden. Fællesrådet for samarbejde finansierede lønnen til lederen af forsoningsarbejdet fra "fredspenge", de skaffede fra EU's særlige fond.

Programmet blev igangsat ved en stor støttegudstjeneste, "2000 for 2000" i den nye Waterfront Hall i Belfast, efter at præster og to repræsentanter fra hvert sogn var udpeget. Forsonings-/brobyggeraspektet i "Tænk igen" har som vision, at "programmet skal fremme fremtidige forbindelser mellem mennesker af forskellige religiøs, politisk og social baggrund, hvis frygt er blevet erstattet af tillid, fjendtlighed af venskab, uvidenhed af samarbejde, fordomme af accept af forskelligheed, og ligegyldighed over for den, der er uden for vores egen gruppe, af engagement i det fælles bedste og en positiv anerkendelse af, hvad begge parter kan tilbyde og modtage fra hinanden."

Formålet med stiftsholdet "Tænk igen" er bl.a. at hjælpe præster og lægfolk i Down og Dromore Stift til at forstå og tage imod fredsskabende arbejde som en central del af alle kristnes discipelforhold ved at fremlægge bibelsk og teologisk bekræftelse på dette kald, ved at vække og nære bevidstheden om dette engagement og ved at skabe muligheder for ægte engagement i brobygning. Formålet omfatter også en forbindelse med katolske sogne og undersøgelse af freds- og forsoningsemner, som måske kan resultere i fælles projekter. At opbygge et stærkt, frideligt lokalsamfund er en langsom proces, når udgangspunktet er strid og negativitet. Bibelen har meget at lære os om at virkeliggøre "Guds nye samfund", "Guds rige".

Jesu lære om at stifte fred

Guds riges værdier og holdninger er bedst beskrevet i Bjergprædikenen i Mattæusevangeliet, som begynder med saligpris-

ningerne i kapitel 5,1-12 om et kristent menneskes karakter, især det med at stifte fred. Fredsstiftere skal kaldes "Guds børn". Hvem er Guds børn? Det er dem, der fremmer Guds sag, gen-spejler hans kosmiske vision; dem der lever deres tro i åbenhed over for alle. Før vi leder mennesker til fred med Gud, må vi selv slutte fred med dem. Det var Jesu store budskab til disciplene. Han følte ikke den samme usikkerhed som hans disciple og vi ved at overskride sociale, kulturelle og religiøse grænser.

Kirkens vanskeligheder med at acceptere andre

Alle regeringsdepartementers cirkulærer om mission indeholder nu ordene lighed, forskellighed og gensidig afhængighed. Det er principperne for fredelig sameksistens. Det er bibelske begre-ber. Man kan blot læse Paulus' brev til Galaterne for at se, at kirken dér havde de samme vanskeligheder som vi med hensyn til ulighed, isolationisme og manglende evne til at acceptere for-skellighed. De jødiske kristne evangelister forlangte, at de hed-ningekristne blev som dem, blev omskåret og spiste kosher mad. De kunne ikke bære tabet af den jødiske identitet. Vore kirker har denne frygt. "Du må være ligesom os, for at vi kan accepte-re dig!" Vi har glemt, at Evangeliet er vores autoritet, og har ikke den tillid, vi burde have til dets integritet. Moderator for den presbyterianske kirke i Irland, Dr. Trevor Morrow, har i forordet til sin bog om Galaterbrevet "Frihed til kærlighed" skrevet: "Det fremgår helt klart af Paulus' brev, at 'retfærdiggø-relse ved nåden alene, ved troen alene' ikke kun handler om Guds accept af os, men også om de kriterier, som vi bruger for at acceptere hinanden som brødre og søstre i Kristus. Det er derfor relevant for den tid, vi lever i." Han lader Guds ord tale profetisk ind i vores vanskelige situation.

Vanskelighederne omfatter bl.a.:

- mellemkirkelig kontakt – for nogle er det ensbetydende med at slutte sig til Kristi "fjende" (katolikkerne betragtes af nogle som Antikrist);
- frygt for at være til grin – især over for familie, venner og naboer, som har en sekterisk opfattelse;
- manglende forståelse – for bibelske principper i både GT og

NT, en frygt for ikke at være i stand til at artikulere disse principper;

- manglende viden – om vor egen og andres tro;
- frygt for konflikt i kirken – for at miste medlemmer, for at kirken skal gå i opløsning;
- frygt for forandring – kontakt vil betyde tilpasning, en anden måde at "være kirke", mistænksomhed over for mennesker med visioner;
- frygt for trusler – især fra institutioner med tilknytning til kirken;
- apati – kun de få, som allerede gør alt muligt andet, er motiveret til handling;
- usikkerhed omkring den politiske atmosfære – man "holder en lav profil".

Jonas i GT havde vanskeligheder med forsoning. Jonas er et billede, der skal minde Guds folk om bredden og dybden af Guds kærlighed til alle folkeslag, selv dem vi betragter som "fjender". Vi kan være instrumenter for Guds mål, hans nåde over for dem, vi hader. Jonas havde det så svært med dette, at han løb sin vej i den modsatte retning af Nineve, hvor Gud ønskede, at han skulle tage hen som den væsentligste del af hans plan om at tilgive folkene i byen. Gud tager initiativet til forsoning; vi – hans disciple – flygter ofte i den modsatte retning.

Forandrede disciple

Disciple, som engagerer sig i forsoningsarbejdet, bliver ofte forandret af oplevelsen ligesom Peter og Jesu jødiske tilhængere i ApG 10,1-48. Peter, som var jøde, havde et syn om hedningene, hvor han så en stor dug, der blev sænket ned på jorden, fyldt med mad, som kun hedninger spiste. Mens han endnu var i vildrede med, hvad dette skulle betyde, sendte Helligånden ham med tre sendebud til hedningen Cornelius' hus. Også Cornelius havde haft et syn om, at Peter ville komme til ham. Så tog Peter ordet og sagde: "Nu forstår jeg, at Gud ikke gør forskel på nogen, men at han i et hvilket som helst folk tager imod den, der frygter ham og øver retfærdighed." *(10,34-35)*. Helligånden blev udgydt over alle, som hørte Guds ord. Og de

troende af jødisk herkomst undrede sig, for de hørte dem tale i tunger og lovprise Gud. *(10,45-46)*.

Brobygning

Vi kan forvente en dybere rodfæstethed i kirkens liv. Vi har også forpligtelser til at opbygge kirkens mission, tage kirkens møde med samfundet alvorligt, opdage og udvikle gaver inden for kirken som fx forsoningsarbejdet, arbejde sammen med andre kirker hen imod den enhed, som Jesus bad for, lade de fattige, de syge, de undertrykte og fangerne komme i første række, og være åbne for forandring, ledet af Ånden ligesom Peter. Alt dette er arbejde for udbredelsen af Guds rige med fred, retfærdighed og nåde. (Da jeg d. 2. september 2000 talte med Det mellemkirkelige Råd i Danmark om de europæiske kirkers "Charta Oecumenica", opførte nogle af Rådets medlemmer en lille dans inspireret af Salme 85,11 "Troskab og sandhed mødes, retfærdighed og fred kysser hinanden." Til alles fryd var retfærdighederen og freden imødekommende; så let er det ikke altid). Ingen, heller ikke kirkefolk i dyb splittelse, ønsker en billig fred, fred hvor man til gengæld må opgive idealer og principper, som man sætter højt. Ingen ønsker en billig tilgivelse, tilgivelse uden anger. Det her er vanskeligt stof. Men vi kan ikke bearbejde det uden først at diskutere det, og vi kan ikke diskutere det, hvis vi ikke først møder hinanden. Brobygning er derfor det første skridt i en lang proces.

Broer skal:

- have et stærkt fundament: Bibelen
- være forankret i begge sider: Fælles visioner
- kunne tåle belastning: Støtte fra nøglepersoner
- være målrettet til rejsen: Tag et skridt ad gangen
- lette overgangen: Gør trinnene sikre for andre
- være flersporede: Både for de langsomme og de hurtige
- være mødested: For forståelse og dialog

Det første lille skridt for en kirke kan være at finde ud af sin egen identitet eller at have en lille bedegruppe i et hjem, hvor medlemmer af andre kirker kan mødes for at bede for forso-

ning. Bøn skal følges af handling. Brobyggere må forberede sig ved at deltage i kurser.

Man er velkommen til at kontakte mig for flere oplysninger på min e-mail: Charlie@reconcile-thinkagain.fsnet.co.uk . Jeg kan også sende en liste med bøger på engelsk om fred og forsoning i Nordirland. Et meget nyttigt hæfte egnet for studiegrupper er "Biblical Perspectives on the Peace Process" af den metodistiske teolog dr. Johnston McMaster. Den er udgivet af The Inter-Church Relations Committee of the Methodist Church in Ireland, pris £1,00.

Nåde være med jer og fred fra Gud vor Fader, og Herren Jesus Kristus!

Oversat og bearbejdet af
Birgit Kaiser og Kirsten Auken

Religion for krig eller fred – fra Balkan til Indonesien

Karsten Fledelius
Universitetslektor
Medlem af Det mellemkirkelige Råd

Man hører ofte den betragtning udtalt, ikke mindst på baggrund af de sidste års begivenheder på Balkan og i Mellemøsten, at hvis der ikke var religioner, var der heller ikke nogen krige. Det er naturligvis en meget bekvem betragtning for den irreligiøse. Og for mange troende en dyb anfægtelse. For hvorfor optræder tilsyneladende uløselige konflikter så ofte i religiøst klædebon? Man kan gå længere østpå: Konflikten mellem Indien og Pakistan om Kashmir er en strid mellem to stater, hvoraf den sidste direkte er oprettet på religiøst grundlag. På Sri Lanka kæmper de muslimske tamiler mod de buddhistiske singalesere. Og i Indonesien kæmper muslimer mod kristne, og muslimer mod åndedyrkere.

Det er for nemt at skyde hele skylden over på Islam. For nok har muslimer været involveret i konflikterne i Bosnien, Kosovo, Palæstina, Kashmir, Sri Lanka og Indonesien. Men i Kroatien var det kristne af forskellig konfession, der stod over for hinanden, og i Palæstina er kristne og muslimer på samme sider mod Israels jøder. I Bosnien er der ikke blot strid mellem kristne og muslimer, men også mellem katolske kroater og ortodokse serbere. I Kosovo har muslimske og katolske albanere stået sammen mod de ortodokse serbere, som til gengæld har fået en vis opbakning fra de slavisk-talende muslimer i Kosovo, som frygter albanisering.

I den rumænske provins Transsylvanien er der heldigvis ikke udbrudt krig, men der er tale om betydelige spændinger mellem etniske grupper tilhørende forskellige kristne konfessioner. Og det samme er tilfældet i Ukraine.

Religion som legitimering

At religionerne er kommet så meget i forgrunden, er formentlig af to grunde: Dels er både i Østeuropa og i Asien etnicitet ofte forbundet med religion. Og dels er socialismen/kommunismen de fleste steder ophørt med at fungere som legitimation for politiske konflikter. Det har skabt behov for andre former for legitimation.

Samtidig er der sket den udvikling, at religionerne mange steder er blevet ikke blot politiseret, men også ideologiseret. Den islamiske fundamentalisme falder her kraftigt i øjnene, men også kristen (og jødisk) fundamentalisme blomstrer i konfliktområder. Nogle steder har dette ført til en direkte politisering af den religiøse ledelse, som det er sket i Iran og Afghanistan. Andre steder har lederne af trossamfundene vægret sig imod de politiske lederes frierier, med større eller mindre held. Det har været særlig vanskeligt de steder, hvor religionen har været den vigtigste konstituerende faktor for den etniske identitet, som det er tilfældet i det bosnisk-kroatisk-serbiske sprogområde. Men interessant nok er det netop her, man har fundet den mest udtalte modstand hos religiøse ledere mod at lade sig misbruge politisk.

Der er naturligvis undtagelser. Dele af både det serbisk-ortodokse og det kroatisk-katolske præsteskab i Bosnien har været stærkt involveret i det nationalistiske spil, og også hos det muslimske præsteskab er der forekommet eksempler på det. Men de øverste ledere af trossamfundene er gentagne gange mødtes og enedes om erklæringer, der fordømte krigsmæssig brug af religion og den desværre meget udbredte vandalisme mod modpartens gudstjenestesteder. På intet tidspunkt under 1990'ernes Balkankrige blev kontakterne mellem trossamfundene totalt nulstillet.

Trossamfundene i Kosovo

I en nylig rapport om den aktuelle situation i Kosovo, udarbejdet af den internationale uafhængige tænketank International Crisis Group, om religionerne i Kosovo, understreges det, at det eneste, som i den aktuelle situation kan ses som et positivt tegn på et muligt fremtidigt samarbejde mellem de etniske

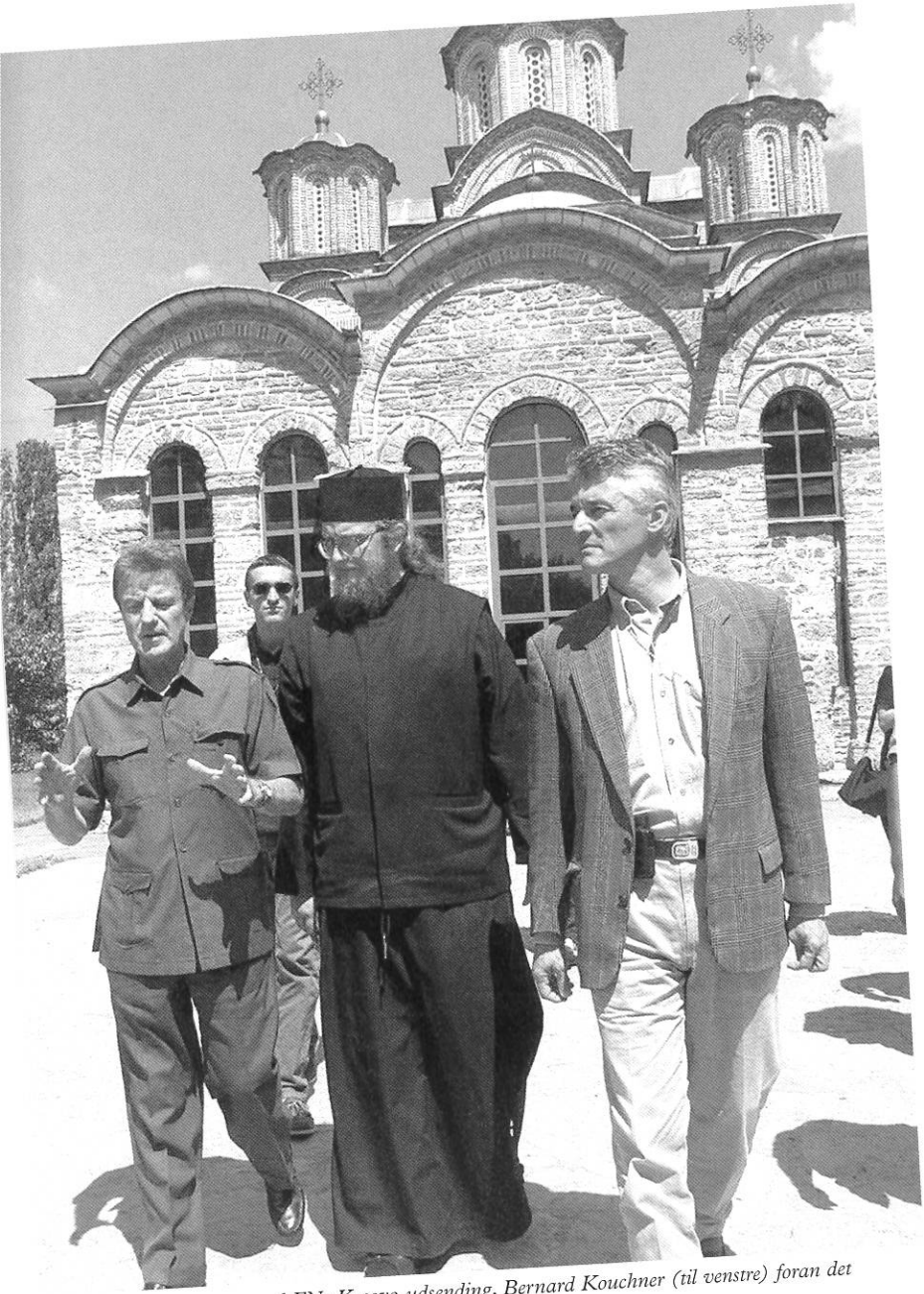

Munken Sava sammen med FNs Kosovo-udsending, Bernard Kouchner (til venstre) foran det historiske Gracanitsa kloster. Juli 1999.

grupper i provinsen, er kontakterne mellem trossamfundene, kristne såvel som muslimske. På serbisk-ortodoks side anerkendes Kosovos biskop Artemije og hans højre hånd, munken Sava, for deres modstand mod Milosevic-regimets politik og de stadige bestræbelser for at holde forbindelserne åbne til moderate kræfter blandt albanerne i Kosovo, herunder både kristne af andre konfessioner og muslimske religiøse ledere. Alle disse parter tager afstand fra ødelæggelsen af religiøse monumenter og går ind for genopbyggelse af gudstjenestesteder og andre religiøse monumenter. Og det har de gjort til trods for det voldsomme pres, som radikale nationalister blandt både serbere og albanere har udøvet på dem. Området er langt fra fred, endsige forsoning. Men trossamfundenes kontakter giver grund til en behersket optimisme.

Trossamfundene i Bosnien

I Bosnien har det været muslimske radikale politikeres taktik, som det i Kosovo har været albanske radikale politikeres, at mistænkeliggøre specielt den serbisk-ortodokse kirke med alle midler, også for at legitimere ødelæggelse af dens kirker. Og det kan ikke nægtes, at specielt den tidligere præsident for de bosniske serbere, Radovan Karadzic, kraftigt slog på sin forbindelse med kirken og sin egen personlige ortodokse tro og præsenterede de bosniske serberes kamp som modstand mod en islamisk hellig krig, som truede hele Europa. Og lokale serbiske præster deltog i det bosnisk-serbiske parlament og var fortalere for, at det i 1993 forkastede den første store fredsplan for Bosnien, som havde en chance for at lykkes. Dæmoniseringen af den serbisk-ortodokse kirke er ikke blevet mindre af, at radikale nationalister blandt de bosniske serbere bombesprængte stort set alle moskeer i det nordlige Bosnien, også de mest værdifulde fra et generelt historisk-kulturelt synspunkt. Ødelæggelsen af den store moske i Banja Luka kan sidestilles med de afghanske talibaners tilintetgørelse af de store buddhastatuer.

På den baggrund var det af stor betydning, at den serbisk-ortodokse kirkes overhoved, Patriark Pavle, i sommeren 1999 i et interview til en bosnisk avis udtalte, at Milosevic var Satan. Den serbisk-ortodokse kirke har da også spillet en rolle i den

koalition af oppositionskræfter, som endeligt bragte Milosevic til fald sidste efterår.

Den katolske kirke i Kroatien har ikke på samme måde kastet sig ud i fordømmelser af den nu afdøde præsident Tudjman. Men den afviste at blåstemple Tudjmans parti HDZ, den Kroatiske Demokratiske Union, som et kristeligt-demokratisk parti. For den nu afgåede bosniske præsident Izetbegovics vedkommende skal man næppe forvente nogen afstandtagen fra de muslimske lederes side, heller ikke i retrospektiv – Izetbegovic var jo den eneste af de eksjugoslaviske ledere, som direkte havde et religiøst udgangspunkt, og der er ganske nære forbindelser mellem kredse i hans parti SDA og det muslimske trossamfund. Men der er ikke meget, der tyder på, at Islam i Bosnien vil udvikle sig til en fundamentalistisk magtfaktor. Lige så lidt som Islam i Kosovo.

Mellem tro og ateisme

En medvirkende årsag til, at det er sandsynligt, at trossamfundene vil indgå i et positivt samarbejde med hinanden på både kortere og længere sigt, er, at de i virkeligheden står over for det samme problem: At antallet af virkeligt praktiserende troende er ringe, og at selv trossamfundenes medlemmers viden om deres egen religion er særdeles mangelfuld. Kirker og moskeer har været fulde i krisesituationer, på mindedage, og når man har skullet gravlægge sine døde. Men mere end et halvt århundredes kommunisme har styrket sekulariseringen i det tidligere Jugoslavien, mens den nye religiøsitet har slået mere rod blandt udvandrere og flygtninge fra området i Europa og Amerika.

Derfor var det første, katolske og ortodokse teologer i Eksjugoslavien kunne enes om efter fredsslutningen i slutningen af 1995, at det var den gudløse kommunisme, som var skyld i krigene. Og det er en opfattelse, man kan møde ikke blot hos kirkeledere, men også hos de troende, især i udlandet. Men den har ikke meget hold i virkeligheden. Det gjorde det imidlertid lettere for den serbiske kirke at være i opposition til regimet, at præstesønnen Milosevic og hans kommunistiske kone Mira Markovic konsekvent bevarede en udtalt ateisme. Og det var en tendens, som skærpedes hen mod regimets fald. Hvilket natur-

ligvis gjorde det lettere for oppositionen at fremtræde som de sande bannerførere for national serbisk tradition, nært forbundet med den ortodokse kirke. Det var ingen tilfældighed, at den kårede en troende ortodoks, Vojislav Kostunica, som præsidentkandidat.

For nogle serbere har de seneste nederlag ført til det ejendommelige synspunkt, at disse er Guds straf mod serberne, fordi de faldt fra deres forfædres tro. Og at Serbiens frelse som nation alene beror i, at serberne vender sig mod deres ortodokse arv. Det er ikke uinteressant, at det danske kirkeministerium via den jugoslaviske ambassade i København fik en forespørgsel fra den nye jugoslaviske religionsminister efter magtskiftet om den danske kirkeordning. Der er faktisk politiske kræfter i dagens Serbien, som gerne så et tæt, institutionelt baseret forhold mellem det serbiske folks kirke og stat efter dansk model. Andre serbiske politikere står dog fremmede for et for tæt stat-kirke-forhold, blandt andet fordi det ville udfordre den del af befolkningen, som stadig ser tilbage på Tito-tiden som dengang, før verden gik af lave.

Makedonien og Slovenien

I republikken Makedonien var der i Tito-tiden et nært forhold mellem den makedonske ortodokse kirke og det kommunistiske parti. Dette fortsatte under reformkommunisten Gligorovs præsidentskab, som varede til 1999. Men det var af rent nationale grunde. Allerede i 1967 var den ortodokse kirke i Makedonien blevet løsrevet fra den serbisk-ortodokse kirke, som den havde været underlagt siden det gamle jugoslaviske kongerige. Den har derfor aldrig udgjort en modmagt til regeringen, som det var tilfældet i Serbien.

I Slovenien har man stadig en reformkommunist på præsidentposten, Milan Kucan. Han stammer fra den østligste del af landet, som før 1918 hørte til Ungarn, og hans baggrund er den lutherske minoritet der. Hans forhold til den katolske kirke, som er landets dominerende trosretning, er køligt, mens han er næsten demonstrativt glad for den lille lutherske kirke. Hvor meget der er overbevisning, og hvor meget der er politik, skal være usagt her. Men den slovenske regering er klart interesseret

i at styrke samarbejdet mellem trossamfundene i hele det tidligere Jugoslavien, som en af mulighederne for at fremme samarbejde og forsoning.

Således gav den slovenske regering og det slovenske parlament sin støtte til en konference af NGOer (ikke-statslige organisationer) fra hele det tidligere Jugoslavien, som fandt sted i den lille idylliske alpeby Bled i det nordlige Slovenien sidst i februar 2001. Konferencens titel var "Demokrati, menneskerettigheder og beskyttelse af personer der tilhører etniske og religiøse mindretal i Sydøst-Europa", og et af dens resultater var lanceringen af det såkaldte Maribor-initiativ: "Trossamfunds bidrag til forsoning, tolerance, samarbejde, demokrati og menneskerettigheder i Sydøst-Europa". Ideen i dette initiativ, som er udgået fra en international videnskabelig komite for minoritetsstudier baseret ved universitet i Maribor i det nordøstlige Slovenien, men støttes af den slovenske regering, er at fremme en kultur baseret på dialog og gensidig respekt mellem folk, kulturer og trossamfund i hele området. Det skal ske ved en række rundbordskonferencer i de næste par år i de forskellige konfliktområder på Balkan.

Samtale over grænser

Det spændende ved Bled-konferencen var, at det faktisk lykkedes at etablere en bedre dialog mellem repræsentanterne for trossamfundene og for de verdslige græsrodsbevægelser. Helt uden problemer var det nu ikke. Blandt andet mødte jeg selv i min arbejdsgruppe kroatiske katolske lægmandsholdninger, der var så højreorienterede og så prægede af radikal katolsk familiepolitik, at det blev et par katolske lægfolk fra Tyskland, som deltog i konferencen, for meget. Vi fik her et indtryk af, at faren for fundamentalisme sandelig også lurer i kristne trossamfund. Men konferencen var særdeles værdifuld ved den åbenhed, som bragte også de outrerede holdninger frem. Konferencen understregede den erfaring, at er der noget sted, hvor det er vigtigt med samtale, er det mellem trossamfundene, også fordi det tvinger de mere radikale og fjendtlige holdninger frem i lyset. Ofte måtte jeg beundre vore muslimske deltageres selvbeherskelse, for det var ikke rart, hvad Islam ind imellem fik skudt i skoene. Eller de ortodokse for den sags skyld.

Konferencen viste, hvor vigtigt det er at afpolitisere religion og kultur, i den forstand at troen bruges til at bygge broer i stedet for at rejse barrikader. Her kommer uddannelse og medier ind som noget helt afgørende. Man skal fremme kendskabet til folks egen tro, men samtidig til de andres. Og man skal fremme forståelsen og respekten ikke blot for sin egen kulturarv, men også for de andres. Hermed byggede konferencen videre på de samtaler mellem repræsentanter for alle trossamfund i det tidligere Jugoslavien, som begyndte allerede i 1991 og videreførtes selv i de værste krigsår. Det nye er, at nu også ikke-religiøse ikke-statslige organisationer deltager på lige fod i dialogen. Den gamle holdning, så udbredt i borgerinitiativer og fredsbevægelser, at religion kun kan føre til splid og derfor bør ignoreres eller bekæmpes, er på retur.

Alt er altså ikke håbløst på Balkan. Og trossamfundene er her inde i et positivt samspil. Spørgsmålet er så, om disse erfaringer kan overføres på nogle af de andre konfliktområder, hvor religion, identitet og politik indgår i en uhellig alliance med hverandre. Her har det givet været af betydning, at både kirkelige organisationer som Konferencen for Europæiske Kirker, og Kirkernes Verdensråd på den ene side, og verdslige organisationer som FN og EU på den anden, har været i stand til at øve nogen indflydelse. Men over for konfliktfeltet i Mellemøsten må man stadig føle stor magtesløshed. At den nuværende Israel-Palæstina-konfrontation blev udløst af Ariel Sharons besøg på to religioners helligste sted, Tempelbjerget, viser de frygtelige polariserende virkninger af den politiske udnyttelse af religion. Det er stadig ikke religionens skyld. Men det belaster uretmæssigt dens troværdighed.

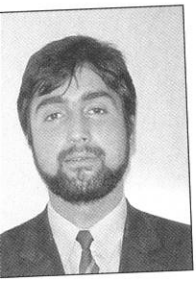

Ortodokse kristne i Rumænien

Victor Pislariu
Præst i den ortodokse kirke i Rumænien

Et folk som har påtaget sig den økumeniske udfordring

I juni 1997 fandt det 2. Europæiske Økumeniske møde sted i Graz i Østrig. Det samlede 700 ledere fra katolske, ortodokse, protestantiske og anglikanske kirker og mere end 10.000 deltagere. KEK og Den Europæiske Katolske Bispekonference (CCEE) organiserede mødet. Fra Rumænien deltog ledere fra den ortodokse, den romersk katolske, den lutherske og den reformerte kirke, og den rumænske delegation var med sine 1200 deltagere den største på mødet.

Det er interessant, at i en periode, hvor økumenien er inde i en krise, viser især de unge rumænere sig at være meget økumenisk indstillede. Hvordan kan man forklare det?

Jeg mener, at der dels er en politisk-historisk forklaring, dels en kirkelig. Det rumænske folk har siden 1989 ikke længere levet isoleret fra resten af Europa. Derudover ligger der i den rumænske spirituelle natur et kald til dialog mellem Øst og Vest. Disse to faktorer giver tilsammen et stærkt engagement i den økumeniske bevægelse.

Den rumænske ortodokse kirke har fra starten været en af de mest aktive ortodokse kirker inden for den økumeniske bevægelse. Før 1989 foregik det mere eller mindre illegalt. Den rumænske ortodokse deltagelse i internationale økumeniske organisationer er ikke blot udtryk for en overfladisk tilstedeværelse eller en national eller konfessionel stolthed, men et substantielt åndeligt og kreativt bidrag.

Metropolit Daniel af Moldavien og Bucovina – Iasi har udtrykt det på den måde, at "Samarbejdet og solidariteten mellem kirker er nødvendigt som et fælles vidnesbyrd om Kristi

Kærlighedsevangelium i en verden, der er præget af mange dårlige ting, men også kaldet til frelse. Den strategi, vi må anlægge i dag, er at genskabe og nøje studere sammenhængen mellem den liturgiske åndelighed (spiritualitet) og den sociale solidaritet på lokalt og internationalt niveau. Det er nødvendigt at undgå ekstremerne: snæversynet fanatisme og sekulariseret liberalisme. Begge disse to er forhindringer for en tilnærmelse mellem kirker og for kirkers samarbejde på den kristne missionsmark." (Daniel 1998).

Der er ikke noget nyt i, at ortodoksien er økumenisk, og for dem, der kender dens historie og spiritualitet, er der heller ingen modsætning i det. Ortodoksien har i århundreder åbnet sig for økumenien. Den ortodokse kirkes deltagelse i den økumeniske bevægelse har fra starten været en helt naturlig ting. I den ortodokse kirke bedes der for "Guds hellige kirkers fred og hele verdens enhed". Den ortodokse kirke er præget af en dyb økumenisk ånd, som går tilbage til kampen for at genskabe den kristne enhed i det 5., det. 11. og det 16. århundrede.

Foto © Photo Oikoumene, Peter Williams/WCC

Bukarest: Efter gudstjenesten bliver medlemmer af menigheden velsignet af biskoppen uden for Patriarkatskirken.

Den økumeniske samtales nødvendighed

Vores tid er præget af opbrud i både Øst og Vest. Den utæmmede kapitalisme og forbrugerisme har en tendens til at blive udbredt i hele Europa og over hele verden. Det ser ud til, at den vestlige kristendom, tvunget af de mange kriser den gennemlever, langsomt er ved at vende sig mod de åndelige kilder fra kristendommens første årtusind, som var fælles for Øst og Vest. På samme tid gennemgår ortodoksien med den katolske kardinal Cassidys ord en krise, hvor den er ramt af selvtilstrækkelighed, fravær af enhed og samarbejde mellem lokale kirker og for lidt mission og engagement.

Kriserne i Øst og Vest kan kun overvindes gennem solidaritet mellem alle kristne. Derfor er den økumeniske dialog mere nødvendig end nogen sinde før.

Økumeni er en fælles bekendelse til verden om troen på Gud, fordi troen kan løse mange af de hårdknuder menneskeheden står med. Troen indebærer et modigt initiativ og en stærk overbevisning om, at det, der kan ses på overfladen, ikke er den eneste sandhed. Der er store etiske muligheder i dette: Menneskeheden samler sine anstrengelser om at komme ud over den menneskelige erfarings nuværende svaghed og retter sig mod perspektiverne i en fremtidig verden. Efter århundreders uvidenhed og religiøse krige er kirker og kristne menigheder begyndt at nærme sig hinanden, at lære hinanden at kende, at værdsætte det positive i de enkelte traditioner og at sætte sig ud over de dogmatiske forskelle, som skilte dem, for at genskabe den kristne enhed.

Kristi bøn om "at de alle må blive et" (Joh. 17, 20-21) indeholder samtidig en befaling til mennesker. Enheden i tro udspringer af enheden i den guddommelige natur: Fader, Søn og Helligånd, og dette bør være en anfægtelse for den menneskelige samvittighed.

Økumeni er en bevægelse, der involverer kirker og kirkesamfund, som bekender troen på Jesus Kristus, sand Gud og sandt menneske, som den eneste formidler af frelsen og troen på den treenige Gud. Kirkernes enhed er et mysterium, der er begyndt at blive til virkelighed. Det er en gave fra Kristus og Helligånden, en gave som går forud for menneskers handlen. Enheden

afhænger af Gud, ikke af mennesker. Den er ikke resultatet af menneskelig aktivitet, evner eller projekter. Men Gud udelukker ikke menneskets aktive og ansvarlige deltagelse i dette "mesterværk". Det er vores pligt at modtage, bevare og berige Hans gave. Enheden må fornys hele tiden, fordi den er truet af menneskelige laster, og fordi Kirken endnu ikke har nået Gudsrigets fylde.

Enheden i tro bør ikke udspringe af en pacifistisk forestilling om kun at bygge på alt det, vi er enige om, og se bort fra det, der adskiller os. Det er ikke ægte økumeni. Selv om man lukker øjnene for vanskelighederne og forskellene, forsvinder de ikke, de skaber tværtimod nye konflikter. Vi mener, at den økumeniske dialog bør starte med det, der forener os, sådan at kærligheden og den gensidige respekt kan vokse. Derefter må vi drøfte det, der adskiller os, og finde frem til en løsning.

Jeg vil i det følgende give en kort redegørelse for vores kirkes deltagelse i det økumeniske arbejde. Stærkt knyttet til dette arbejde er også forholdet til og dialogen med repræsentanter for andre religioner både internt i Rumænien og i resten af verden.

Den rumænske ortodokse kirkes engagement i KEK

Metropolit Daniel er medlem af KEKs centralkomite som repræsentant for den rumænske ortodokse kirke, og han er som medlem af KEKs ni mand store præsidium blevet udpeget til at lede dialogen mellem KEK og Den Europæiske Katolske Bispekonference (CCEE). Blandt meget andet har han også deltaget i planlægningen af det store økumeniske møde i Graz i 1997. Vores kirke har også en repræsentant i KEKs Church and Society kommission som har til opgave at fremme samarbejdet med de europæiske institutioner (OSCE, Europarådet, EU) og FN.

Det Europæiske Økumeniske møde i Graz, 1997

Som nævnt i starten af denne artikel deltog en meget stor rumænsk delegation i dette møde. Mødet diskuterede en lang række problemer i nutidens Europa: søgen efter synlig enhed, dialogen mellem religioner og kulturer, kirkernes engagement i socialt-filantropisk arbejde, forsoningen mellem stater og minoriteter, kristnes engagement i at løse miljøproblemerne eller gå imod racisme og fremmedhad.

På mødet blev det understreget, at forsoning og enhed mellem kirkerne i Europa er et vidunderligt ideal, men også meget vanskeligt at nå. Kravet om frihed og om enhed i tro er begge vigtige, men også svære at forene. Mødet viste, at den tid er forbi, hvor man kan drømme idealistiske drømme om en hurtig virkeliggørelse af den kristne enhed. På den anden side var begivenheden et tegn på håb, selvom den understregede behovet for at overvinde den synd, som adskillelsen og fraværet af kærlighed mellem kristne mennesker er. Mødet viste også, at det ikke bare er forsoningen mellem kristne kirker, der er vanskelig, men at der også er tilfælde inden for den enkelte kirke, specielt i den ortodokse verden, hvor broderskab og fællesskab (communion) bringes i fare.

Den økumeniske krise er med Metropolit Daniels ord ikke en diplomatisk krise mellem kirker, men den er udtryk for en generel åndelig krise i vore dages civilisation. Det indebærer en indre splittelse og en åndelig fordrejning blandt nutidige mennesker. Nutidens krise viser behovet for at være tættere på Kristus. Da økumenien havde Kristus som sit centrum, var den stærkere og mere overbevisende. Den fælles bekendelse af Kristus var det ideal som store økumeniske personligheder, både protestantiske, katolske og ortodokse, havde som deres rettesnor. Da Kristus blev skubbet til side til fordel for sociale og politiske temaer, faldt entusiasmen og trangen til enhed. Faktisk kan man se verden som kun forenet i Kristus. Uden den tætte forbindelse mellem Kristus og verden kan menneskeheden ikke opleve andet end indre splittelse. Derfor ligger den enestående chance for at forny den økumeniske bevægelse ikke i at prøve at finde en ny enhedsideologi, men i den stadige og bevidste fastholdelse af Kristus som verdens centrum, forsoningens og den kristne enheds sande kildevæld. Kun Han, der forsonede os med Gud, vil kunne gøre os til forsonere, når Helligånden lever iblandt os (Daniel 1997).

Det 12. internationale fredsmøde

I 1998 deltog over 1000 mennesker i det 12. internationale fredsmøde i Bukarest. Det var første gang, dette møde fandt sted i et land med overvejende ortodoks befolkning. Mødet blev

kaldt det sidste store religiøse møde i det 2. årtusind, og temaet for mødet var Mennesker og Religioner. Deltagerne kom fra 40 forskellige lande, og alle de store verdensreligioner var repræsenteret. Mødet skabte rum for en meget bred dialog mellem kirkeledere fra de store europæiske kirker og asiatiske repræsentanter for ikke-kristne religioner. Det vakte så stor international opmærksomhed, at selv USAs præsident Bill Clinton sendte en hilsen til deltagerne, hvor han udtrykte anerkendelse for denne indsats med at bringe mennesker sammen. Han så det som et vidnesbyrd om religiøse lederes vigtige rolle i konfliktløsning. Den rumænske ortodokse kirke ønskede gennem dette engagement at vise, at det er nødvendigt at genskabe den kristne dimension i Europa og at optræde som brobygger mellem Øst og Vest.

Pavens besøg i Rumænien

Det internationale fredsmøde banede vejen for Pave Johannes Pauls besøg i Rumænien i maj 1999. Pavens besøg var først og fremmest økumenisk, og det ændrede grundlæggende den spirituelle atmosfære mellem de ortodokse og græsk-katolikkerne i Rumænien (græsk-katolikkerne er rumænske ortodokse, som i 1700 blev tvunget af det ungarske rige til at anerkende Pavens overhøjhed). Selvom problemerne ikke dermed forsvandt helt, blev de dog gjort til en langt mindre bekymring end før, takket være Helligånden som kommer for at leve i menneskers hjerter og kalder på forsoning.

I maj 2000 underskrev alle religioner i Rumænien en fælles Erklæring om Rumæniens Integration i den Europæiske Union. Her sagde man, at man ville bidrage til "forsoning og tilnærmelse mellem mennesker og folk til Guds ære og til menneskehedens frelse". Det er vigtigt, at de rumænske kirker organiserer økumeniske seminarer om de åndelige konsekvenser af den europæiske integration: Hvordan kan EU's programmer integrere den kristne tro og spiritualitet, og hvad kan kirkerne bidrage med for at skabe en fælles vision for Europas nutid og fremtid. Bl.a. er det blevet nævnt som en vigtig udfordring at tage fat på spændingen mellem den kristne etik, som flertallet af kirkerne fremmer, og de nye moralske principper for familie-

og seksualetik, som bygger på en sekulariseret humanisme, og som bliver støttet af ledende cirkler i den Europæiske Union. Nye problemer i forhold til bioetik, kloning, genmanipulation etc. skaber behov, for at kirkerne i Europa indgår i en fælles overvejelse om en fælles bekendelse (Ciobotea 2000).

Den kristne kirkekonference i Rumænien (CCC)

Den diakonale økumeni mellem det ortodokse flertal og de andre kirker i Rumænien er en meget vigtig del af den økumeniske dialog. I juni 2000 holdt CCC i samarbejde med den rumænske afdeling af World Vision et møde om "at følge Kristus i hverdagen". Mere end 1000 repræsentanter fra kristne kirker i hele landet deltog. De seks mio. aborter og 100.000 børn, der er blevet forladt i løbet af de ti år, der er gået siden revolutionen i 1989, er et tegn på åndelig og social sygelighed, og dette fik de ledende personer i de rumænske kirker til at slå alarm. Under konferencen blev det sagt, at det at forældre forlader deres børn, og børn forlader deres forældre, er noget nyt i landets historie. Det er en direkte konsekvens af sekulariseringen, som førte til tabet af kærlighed. Der er derfor behov for, at fremtidens økumeni har en social diakonal vinkel, som kan ses som en fortsættelse af den "ulovlige" økumeni under det kommunistiske diktatur. Omsorgen for forladte børn og gamle har ikke blot en etisk, men også en spirituel/åndelig dimension, fordi Kristus modtager vores kærlighed gennem vores næste.

De unges engagement

Når den rumænske ortodokse kirke deltager i økumeniske aktiviteter, spiller også lægfolk en vigtig rolle. Før 1989 deltog en gruppe rumænske ortodokse unge med biskoppens velsignelse i internationale økumeniske møder. Takket være forsamlingsfriheden og de internationale kontakter, som vi har fået efter revolutionen i 1989, blev det muligt at stifte en ortodoks studenterorganisation i Rumænien. Den gruppe, der før 1989 som unge deltog i økumeniske møder, sidder nu på officielle positioner i kirkens hierarki, og de støtter den nye generation af unge, som fører deres arbejde videre. Den ortodokse kirkes deltagelse i den økumeniske bevægelse er den vigtigste grund til, at orto-

dokse unge vælger at deltage i økumeniske og internationale aktiviteter. De ortodokse unge forstod deres opgave med at opbygge deres identitet inden for dialogen med unge fra andre lande og andre kirker.

De ortodokse teologer og hierarkierne i de lokale kirker har bemærket, at der inden for den økumeniske bevægelse er skabt ny interesse for ortodoksien blandt ikke-ortodokse. Man ønsker at imødekomme denne interesse og tage ansvaret for at bekende ortodoksien i sin rene form alvorligt. Vi mener, at de ortodokse på en væsentlig måde har bidraget til den økumeniske bevægelse. Det er derfor nødvendigt, at de unge udvikler en konfessionel og missions-orienteret mentalitet, for vi er overbeviste om, at ortodoksien er en åndelig skat, som ikke bare tilhører de ortodokse, men hele verden, kristne og ikke kristne, og enhver er fri til at tage del i eller afvise "denne kildes levende vand". Vores mission er at udbrede kendskabet til vores spiritualitet og ortodokse erfaring. Denne holdning er baggrunden for den iver, vi lægger i vores deltagelse i den økumeniske bevægelse. Vi er meget bevidste om, at ortodoksien, med den store ortodokse teolog Dumitru Staniloaes ord, er "en universel tradition og skat, som først i nyere tid er blevet reduceret til en "østlig" geografisk eller kulturel dimension." Ortodoksien er ikke et museum over fortiden, men en meget nutidig realitet, og det er derfor, at vi unge ortodokse rumænere, som er bevidste om dette, forsøger at imødekomme vor tids behov og at påtage os økumenien som en udfordring og en chance.

Oversat og bearbejdet af Kirsten Auken

Litteratur:

- Daniel, Metropolit af Moldavien og Bucovina – Iasi, "Reconciliation – a holy gift but a heavy task" i Lamp of Moldavia, Juli-September, 1997.
- Daniel, Metropolit af Moldavien og Bucovina – Iasi, "Perspective of CEC" i Messenger of Orthodoxy, 15-31. januar 1998.
- Declaration of Religions for the integration of Romania in the European Union. Bukarest, maj 2000.

- Dr. Daniel Ciobotea, "Challenge and chances in ecumenical cooperation" i Lamp of Moldavia, (det moldaviske og bucovinske stifts officielle udgivelse). No. 9-10/2000.
- Hans Hellighed, Aram I, Armensk Patriark i Cilica. Tale ved Det 12. internationale møde, "Mennesker og Religion" i Romanian Orthodox Church no. 7-12 Bukarest 1998.

Hvor går det almindelig præstedømme hen?

Bohdan Hrobon, Den Slovakiske Lutherske Kirke
Leder af Bibelskolen i Martin, Slovakiet

– En kritisk analyse af arbejdet for lægfolk i Slovakiet

Det er et vigtigt mål for vores bibelskole i Martin, Slovakiet, at oplære lægfolk, der ønsker at vokse spirituelt, få et grundigt kendskab til Bibelen og lære praktiske færdigheder for at gøre tjeneste i forskellige områder inden for kirken og det sociale arbejde. I betragtning af, at skolen er grundlagt af Den Slovakiske Lutherske Kirke af den Augsburgske Bekendelse, burde konceptet lægarbejde og det almindelige præstedømme pr. definition være en uadskillelig del af kirkens liv. Man skulle tro, at oplæring af lægfolk var en selvfølgelig og naturlig del af en kirke, som oven i købet har bekendelsesskriftet med i sit navn. Men virkeligheden ligger langt fra dette protestantiske ideal.

For at forstå den slovakiske lutherske kirkes situation i det postkommunistiske samfund må vi gå tilbage til tiden, før ateisme var dette lands officielle ideologi. Kristendommen har eksisteret i Slovakiet siden det 9. århundrede. Den var aktiv og indflydelsesrig i mere end tusind år. Især protestantismen spillede fra begyndelsen af sin eksistens en betydelig rolle i samfundslivet ikke blot i religiøse, men også i kulturelle og politiske anliggender. Selv i første halvdel af det 20. århundrede var kirken drivkraften i undervisningen og det sociale arbejde. Et antal lutherske organisationer arbejdede for børn og unge. Alt dette var utænkeligt uden hjælp fra mange lægfolk og frivillige. Dette lægarbejde rangerede ganske vist lavere end præsteembedet, men det befæstede sin stilling i kirken og samfundet.

Kirken og den officielle ateisme

En drastisk forandring for lægarbejdet og kirkelivet i Slovakiet

kom i 1948, da ateisme blev landets officielle ideologi. Da kristendommen var så udbredt, havde planerne om at udslette den lange udsigter. Med risiko for at forenkle tingene for meget kan vi sige, at strategien var at reducere kristenlivet til søndagsgudstjenesten og nogle få ritualer (begravelse, vielse, dåb, konfirmation, nogle kirkefester). Selv dette blev ikke opfattet som andet end et forældet fænomen, der snart ville uddø. De, der fulgte disse "gammeldags skikke", kunne ikke få nogen indflydelsesrig stilling i samfundet, og de blev betragtet som enfoldige. Men endnu værre var det, at mennesker, der påtog sig en "ekstra" aktivitet i forhold til den kommunistiske definition af trosliv, blev forfulgt. Præster, som udførte "ekstra" arbejde som fx søndagsskole for børn, ungdomsarbejde, bibelstudiekreds osv., blev behandlet som reaktionære, persona non grata, og flyttede ofte fra sted til sted eller blev simpelthen forhindret i at have præstearbejde. Alle missionsorganisationerne (fx Blå Kors) og arbejde for lægfolk var forbudt. Hvis nogen ud over præsten var engageret i den slags aktiviteter, blev det betragtet som sammensværgelse mod regimet, og disse mennesker blev stemplet som statens fjender. Kort sagt, arbejdet for lægfolk var officielt uacceptabelt. Denne begrænsede forståelse af kirkeliv resulterede i, at alle kirkelige bygninger undtagen selve kirken og præstegården blev konfiskeret. Endvidere kunne kun præster udføre de religiøse aktiviteter. For der var jo ikke brug for andre til at holde søndagsgudstjeneste og passe de få ritualer, vel?

Men det hårdeste slag for lægarbejdet kom overraskende fra kommunisttidens kirkesamfund. Lærerne på præsteseminarierne (som blev kontrolleret og godkendt af kommunistpartiet) underviste de kommende præster i at udføre de opgaver, der var fastsat ifølge de statsgodkendte rammer, og lade staten tage sig af resten. Regeringen kunne let kontrollere sådan en enkeltmandskirke; det var nok at true en lokal præst. Kontrollen var endda "legitim", for præsterne blev lønnet af staten. Ydermere har den fristende tanke om at have den totalitære magt og færre ting at tage sig af også bidraget til at gøre den nye model tiltrækkende. Mange præster brugte statsreglerne som en undskyldning for at varetage præstegerningen på en meget passiv måde.

Ikke blot præsterne, men også de almindelige medlemmer af de traditionelle kirker var lidt for hurtige til at acceptere dette nye billede af kirkelivet. Mindre ansvar, færre pligter ... De, som gjorde noget mere end blot at gå i kirke søndag formiddag, blev af deres trosfæller betragtet som religiøse fanatikere og af præsterne som besværlige. Når man ser tilbage, var dette en af de mest luskede, men samtidig effektive strategier i historien til at udslette kirken – reducere den til nødvendige ritualer. I løbet af de 40 år blev medlemstallet i Slovakiets lutherske Kirke mere end halveret.

Troens helte

Ganske vist var det ikke alle, der indordnede sig. Der var trosheltе – kendte og ukendte. Jeg havde det særlige privilegium at vokse op som søn af en præst, der har været tro mod sit kald. Han var min model for, hvad det betyder at adlyde Gud mere end mennesker. Han gav mig også en meget intensiv introduktion til lægarbejdet – da vi måtte flytte ret tit, var min mor, mine fem søskende og jeg selv hans nærmeste medarbejdere. Med Guds hjælp og særlige beskyttelse var vi vidner til betydelige ændringer og vækst i menighedernes kirkeliv. Min familie lærte mig om det almindelige præstedømme og lægarbejdet og viste mig, hvor effektivt det kan være.

1989: Kirkerne bliver frie, men...

I november 1989 blev Slovakiet et frit land, og de kristne fik mere frihed, end de nogensinde havde drømt om. Nogle af de forfulgte (de mere heldige) blev rehabiliteret og anerkendt, mange af de konfiskerede bygninger (de der overlevede) blev givet tilbage til kirken. Kirkerne kunne gøre, hvad de havde lyst til, frit og åbent – socialt arbejde, børne- og ungdomsarbejde, oprette nye organisationer, skoler osv. Men mennesker ændrer sig ikke i takt med regimer. De, der bebrejdede kommunismen, at den forbød dem at være aktive, så sig nu om efter andre undskyldninger; argumenter om den ideologiske undertrykkelse blev erstattet med økonomiske. Selv om vi kæmper med økonomien i vores land, er problemet nok af en anden karakter.

Her på bibelskolen i Martin tror vi, at problemet for vort samfund og kirken i det væsentlige er af åndelig art – mangel på moral, brudte forbindelser (med Gud, med hinanden, med landet ...), korrumperet tænkemåde, fordrejede værdinormer. Vi tror også, at der er et presserende behov for at ændre billedet af, hvad det at være kirke handler om, især hvad angår forståelsen af det almindelige præstedømme, alle medlemmers ansvar og samarbejde. Derfor er vort formål dobbelt:

- at hjælpe unge og voksne i deres åndelige orientering og at opbygge et bibelkendskab af høj kvalitet, som vil føre mennesker til livet i sand frihed og ansvar for kirke og samfund
- at uddanne lægfolk, der ønsker at vokse spirituelt, få et grundigt kendskab til Bibelen og lære praktiske færdigheder for at gøre tjeneste i forskellige områder inden for kirken og det sociale arbejde.

Vi er meget taknemmelige for den politiske frihed, men vi er klar over, at den sande frihed kommer alene gennem kendskabet til Jesus Kristus, iflg. Joh. 8,31ff. Med dette skriftsted som baggrund har vi formuleret vort missionsbudskab: At motivere mennesker til at kende sandheden, så de kan blive frie i Kristus til at tjene andre. Må Gud hjælpe os!

Oversat af Birgit Kaiser

Leuenberg for lægfolk og lærde

Kirsten Auken
Informations- og Europasekretær i
Det mellemkirkelige Råd

Ved en festgudstjeneste i Fredericia i maj 2001 fejres det at folkekirken – efter mere end 25 års engageret, men papirløst samliv – nu bringer juraen i orden og officielt melder sig ind i Leuenberg Fællesskabet. Efter den lange "prøvetid" vedkender vi os nu fuldt og helt fællesskabet med de andre reformatoriske kirker i Europa, først og fremmest de lutherske og de reformerte kirke.

Men hvad er Leuenberg egentlig for noget, og hvilken betydning har det at vi tilslutter os? For at få svar på det er jeg taget til Århus Universitet en fredag formiddag i februar. Over en kurvfuld friske rundstykker i tekøkkenet på Institut for Systematisk Teologi, har jeg sat tre af de teologer stævne der har været og er mest involveret i Leuenberg samtalerne, og folkekirkens mellemkirkelige engagement generelt. Det er Erik Kyndal som gennem mange år har været folkekirkens repræsentant i Leuenberg. Her har han deltaget særdeles aktivt i de teologiske samtaler der har fundet sted siden Leuenberg Konkordiens vedtagelse i 1973. Erik Kyndals arbejde i Leuenberg blev i efteråret 1999 overtaget af Hans Vium Mikkelsen. Peter Lodberg har gennem flere år har fulgt debatten i folkekirken om de store mellemkirkelige aftaler, Porvoo, Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren osv.

Hvad går Leuenberg samarbejdet ud på?

Kyndal: Leuenberg Konkordien er en aftale om kirkefællesskab mellem lutherske, reformerte og såkaldt unerede kirker, dvs. lokale sammenslutninger af lutheranere og reformerte blandt andet i Tyskland. Kirkefællesskabet indebærer fællesskab om nadverbord og prædikestol, og at man anerkender hinandens

embeder og ordination. En reformert præst der ønsker at blive præst i folkekirken, skal altså ikke ordineres igen.

Siden 1973 har næsten alle reformationens evangeliske kirker i Europa tiltrådt aftalen, også de to små førreformatoriske kirker, Valdeserne og De böhmiske Brødre. Den norske Kirke tilsluttede sig formelt samarbejdet sidste år som kirke nr. 102, og i folkekirken bliver vi så nr. 103.

Efter at selve Konkordien blev vedtaget, har der været løbende samtaler om lærespørgsmål der ikke var omfattet af Konkordien, men som det var vigtigt at få drøftet, fx om hvordan vi forstår det kirkelige embede og ordinationen.

Vium: Man kan sige at selve Leuenberg Konkordien har et ret begrænset indhold. Det er en minimalistisk konkordie. Det er helt bevidst, for det drejer sig om at få udtrykt klart hvad det er kirkerne i forvejen er enige om. Så kan man selvfølgelig sige at det kommer der ikke noget nyt ud af. Men det gør der! For på den måde accepterer kirkerne hinanden i praksis. Og med et klart afgrænset fælles udgangspunkt kan vi derefter tage fat på at diskutere en række andre spørgsmål. Så er der åbnet op for at vi kan tale sammen og lære af hinanden, uden at vi nødvendigvis skal blive enige om det hele. På den måde mener jeg at Leuenberg samarbejdet undgår at falde i nogle af de klassiske økumeniske fælder.

Hvad er det for nogen fælder?

Vium: Hvis man skal sætte billeder på, vil jeg kalde den første for "moder-økumeni". Her mener den ene af parterne at økumenien består i at de andre "kommer hjem igen". Sådan er det nogle gange – men ikke altid – når der føres samtaler med den romersk katolske kirke. Den anden fælde vil jeg kalde "enheds-økumeni". Her har man en forestilling om at man absolut skal komme til fælles enighed. Det medfører ofte den tredje fælde, nemlig "den laveste fællesnævners økumeni". Her medfører kravet om absolut enighed at man ikke kan sige ret meget. Og endelig er der det man lidt satirisk kan kalde "Spies-økumeni", hvor økumeni ikke bliver til andet end at man rejser i arbejdslejr hos hinanden og har det godt.

Leuenberg forener nogle af de her ting så der er en balance. Den minimalistiske konkordie er ikke det samme som den laveste fællesnævner, for pointen er at man ikke standser ved Konkordien. Men med dette fælles grundlag er der plads til de frie samtaler hvor man også kan fastholde de indbyrdes forskelle. Konkordien er jo ikke et skrift som afløser de enkelte kirkers bekendelsesskrifter. Men det er et skrift som gør opmærksom på det fælles reformatoriske grundlag og ophæver de indbyrdes fordømmelser imellem konfessionerne.

Hvad er grunden til at Folkekirken først nu kan tilslutte sig et samarbejde som vi faktisk har deltaget i i over 25 år?

Kyndal: I 1973 var der ingen der kunne træffe den slags beslutninger på folkekirkens vegne, og det var grunden til at man ikke tilsluttede sig. Folkekirken har helt tilbage fra 1956 iflg. kongelig resolution haft nadverfællesskab med de reformerte kirker – og også med anglikanerne – og på den baggrund svarede de danske biskopper allerede i 74 at de var indforstået med indholdet af Leuenberg Konkordien og at de gerne ville være med til at fortsætte i samtalerne. De så ingen læremæssige problemer i det. Men af kirkeretslige grunde – og kirkepolitiske, kunne man tilføje i parentes – så man sig ikke dengang i stand til at underskrive formelt. Forskellen til 1973 er at folkekirken nu har fået et lovfæstet organ der *kan* tage stilling til spørgsmålet om medlemskab af internationale kirkelige organisationer, nemlig Det mellemkirkelige Råd.

Lodberg: I perioden omkring 1970 var der heller ikke en vilje i folkekirken til at skabe forudsætningerne for at træffe en beslutning om at skrive under på Leuenberg Konkordien. Det var nok at være medlem af de forskellige internationale økumeniske organisationer, Det lutherske Verdensforbund, Kirkernes Verdensråd, Nordisk økumenisk Råd og Konferencen for Europæiske Kirker, der var vokset frem efter 2. Verdenskrigs afslutning. I folkekirken var der samtidig en teologisk uenighed om hvordan man skulle forholde sig til de resultater, der begyndte at vise sig i kraft af det organiserede økumeniske samarbejde. I denne uenighed blev

Leuenberg taget som en slags gidsel for et forpligtende samarbejde til skade for samarbejdet med kirkerne bag Jerntæppet.

Hvilken betydning har det, at vi nu officielt og formelt tilslutter os samarbejdet. Er det noget der vil komme til at gøre en forskel for de enkelte menigheder i folkekirken?

Vium: Samarbejdets funktion er jo ikke nødvendigvis at ændre den lokale menigheds forståelse. Det gør sådan et samarbejde umiddelbart ikke. Hvis man siger at nu sker der noget radikalt som vil forandre den enkelte menigheds selvforståelse, ja så blæser man det efter min mening for stort op. Egentlig bekræfter vi jo "bare" noget som er der allerede. Hvis du får papir på et forhold du har været i i 25 år, så bliver det forhold vel ikke meget anderledes?

Kyndal: Men man skal ikke undervurdere den betydning samtalerne med de reformerte allerede *har* haft. Når for eksempel mand og kone i et blandet reformert-luthersk ægteskab uden videre kan gå i kirke og til alters med hinanden, så skyldes det jo at den danske kirkes holdning i hele den sidste generation har ændret sig til det spørgsmål, også i kraft af de samtaler vi har deltaget i. I 1950 ville det samme ægtepar ikke have fået lov at modtage nadveren i hinandens kirker, hvis de havde spurgt om lov.

Det samme gælder i øvrigt nadverfællesskabet med den anglikanske kirke. For to generationer siden, da min forgænger Regin Prenter studerede i England i 30'erne, kunne han ikke deltage i nadveren i den anglikanske kirke. Og fordi nadveren var vigtig for ham som god lutheraner og grundtvigianer, måtte han rejse til den danske sømandskirke i Hull for dog en gang om måneden at kunne komme til alters. Min svigerfar har fortalt det samme, at han som student har været i England og troede at han sammen med de engelske studenter kunne deltage i nadveren. Men da præsten kom til ham, spurgte han, er du konfirmeret i den engelske kirke? Da svaret var nej, gik han forbi ham. I den anglikanske kirke i dag siger de, at hvis man er fuldgyldigt medlem i sin egen kirke, er man inviteret til at deltage i nadverfællesskabet.

Vium: Jeg mener at den store betydning af at vi tilslutter os Leuenberg, er at det kan bidrage til en øget teologisk forståelse af at vi som en dansk evangelisk luthersk folkekirke indgår i et større fællesskab af reformatoriske kirker. Med de andre lutherske søsterkirker, men også i et større reformatorisk fællesskab. For hvis man ønsker at tage del i en teologisk selvbesindelse på hvad det vil sige at være en kirke som har sit udspring i reformationen, ja så er det yderst befordrende – for ikke at sige nødvendigt – at indgå i et større fællesskab af de reformatoriske kirker hvor andre nuancer end ens egen umiddelbare selvforståelse kommer til udtryk. På den måde bliver ens egen selvforståelse udfordret og stillet til debat. Dermed kan man måske også bløde lidt op i den tendens vi nogle gange har herhjemme til at sætte lighedstegn mellem lutherdommen og dansk nationalitet. Og den opblødning tror jeg bl.a. kan komme ved at de teologiske diskussioner som finder sted imellem forskellige kirker og konfessioner indirekte kan give en afsmitning i det kirkelige bagland.

Hvorfor er samtalerne vigtige?

Vium: Bl.a. fordi de bidrager til at afklare hvem vi selv er, på en positiv måde. Der har været en tendens til at man kun har forstået sig selv ud fra det man i hvert fald *ikke* er. Det er ikke nok. Der er behov for at vi tydeligere formulerer det vi *er*.

Jeg har det sidste år deltaget i en arbejdsgruppe under Leuenberg Fællesskabet om forholdet mellem jødedom og kristendom anskuet ud fra de reformatoriske kirker i Europa. Det er en arbejdsproces der er løbet over fire år. Arbejdet har bygget på et tidligere dokument om kirkeforståelsen. I det dokument fandt man frem til at definere kirken som "Guds folk". Men hvad betyder det i forhold til Israel, der også betegner sig selv som Guds folk? Vi ved udmærket godt at når vi laver sådan et dokument om forholdet mellem jødedom og kristendom, så er det ikke et dokument der er set ud fra jødernes synspunkt, men det er bevidst anskuet ud fra de reformatoriske kirker.

Det er blevet til et nyt papir som skal fremlægges til Leuenberg Fællesskabets generalforsamling i Belfast til sommer. Især i

Tyskland bliver der lagt meget stor vægt på dette papir. Det har noget at gøre med den specielle situation i Tyskland. Men det spændende er jo at det ikke bare er Tyskland der ud fra deres situation har skrevet det papir. Fordi de har gjort det sammen med os andre, har de fået nogle andre overvejelser og perspektiver ind. Og i de andre lande, som ikke har haft de samme problemer som Tyskland, skaber det opmærksomhed om at her er der en teologisk problemstilling. Og det er en problemstilling som vi andre fuldstændig har negligeret, fordi vi ikke er blevet konfronteret med den. På den måde får vi stillet nogle spørgsmål vi ellers ikke ville få stillet, og bliver derved hele tiden tvunget til ikke kun at forstå os selv ud fra vores egen lille kirke, vores eget lille lands selvforståelse.

Lodberg: Hertil kommer et andet vigtigt perspektiv som også har at gøre med de protestantiske kirkers selvforståelse og placering i europæisk kultur- og kirkeliv. Ikke mindst i den kolde krigs tid frem til 1989 var de økumeniske læresamtaler med til at bygge bro mellem kirker og folk i Øst- og Centraleuropa. Leuenberg Kirkefællesskabet var en af disse broer. Nu kommer så de store lutherske folkekirker i Nordeuropa med, så vi også er med til at overveje, hvordan protestantismens fremtid skal være på et europæisk kontinent præget af de store kirketraditioner: ortodoksi, romersk-katolicisme og protestantisme i et samspil med arven efter Oplysningstraditionen. At det netop er Leuenberg der bryder isen, er forståeligt, for den "lavkirkelige" tradition er fremherskende i folkekirken. Det skyldes bl.a. at 1800-tallets vækkelser stadig har stor betydning. Og det åbner vejen til de reformerte og metodisterne der på mange måder er rundet ud af den samme tradition.

Hvordan har reaktionerne i de andre Leuenberg kirker været på den danske beslutning om fuld tilslutning?

Kyndal: Den danske underskrivelse af Leuenberg betyder meget for lutheranere og reformerte i Europa. At vi bekender os til fuldt fællesskab med dem. Fx er det overordentlig vigtigt for de tyske lutherske kirker. De har fra starten lagt vægt på at også de skandinaviske kirker kunne gå med i dette fællesskab. I Tysk-

land kan man sige Leuenberg har meget mere direkte praktisk betydning end i Danmark. Der har Konkordien fået en meget høj status. Den tyske evangeliske kirke har skrevet den ind i sin kirkeforfatning. I Tyskland er der lutheranere og reformerte ved siden af hinanden. Før 2. Verdenskrig levede de som selvstændige landskirker af luthersk, reformert og uneret konfession uden formelt nadverfællesskab på tværs af konfessionerne. Men efter krigen gjaldt det om at integrere de mange der var blevet fordrevet fra østområderne, i de evangeliske kirker i Vesttyskland. Derfor gik de lutherske kirker i Tyskland ind i et helt tæt kirkefællesskab med de reformerte kirker. Men det var vigtigt for dem at dette ikke kom til at indebære et brud med de andre lutherske kirker.
Vium: Inden for Leuenberg Fællesskabet udtrykker de stor glæde over at det uformelle samarbejde kan blive formelt, for de har aldrig rigtig kunnet forstå hvordan Danmark kunne være et af de mest aktive lande, repræsenteret ved en kyndig fagteolog, en professor der tager stor del i arbejdet som formand for mange af samtalerne – Kyndal har jo været en af de mest aktive repræsentanter i samtalerne – når vi samtidig hele tiden har haft det forbehold at vi ikke er fuldgyldige medlemmer. De er meget glade for at det paradoks nu bliver løst.

Hvis vi skal tale lidt om indholdet i Leuenberg samtalen, så kunne man starte med at spørge hvorfor de reformatoriske kirker pludselig kan blive enige om nadveren efter flere hundrede års splittelse?

Kyndal: Både den lutherske og den calvinske reformation er dele af den store reformation i det 16. århundrede. Det er et opgør inden for den romersk katolske kirke hvor den nye forståelse af Evangeliet slår igennem. Det er uløseligt knyttet til Luthers navn, også for Calvin. I den forstand opfatter Calvin sig selv som lutheraner. Et vigtigt element i reformationen var opgøret med messeofferet. Altså med den udvikling at nadveren opfattes som en handling over for Gud, hvor vi frembærer Kristus i form af hans legeme og blod i nadveren som et gentaget offer til Gud. Det gør Luther og Calvin i fællesskab op med. De er enige om at nadveren er et måltid hvor vi har fæl-

lesskab med den opstandne Herre, og det er *ham* giver *os* noget iflg. sit løfteord. Diskussionen opstår så om hvorvidt Kristus er til stede i brødet. Det mener Luther han er, i nadveren *modtager* vi Kristus. Men Calvin og især Zwingli afviser på hver sin måde dette fordi det kan misbruges til at Kristus kommer i menneskers magt. For Zwingli er nadveren udelukkende en bekendelseshandling og et mindemåltid. Jeg mener, at hvis vi i dag kan blive enige om, at i nadveren er det ikke bare menigheden, som handler, men der gentager vi Kristi løfte og modtager fællesskabet med Kristus som en gave, så er der ikke teologisk begrundelse for at afvise at have nadverfællesskab med hinanden med henvisning til en lærestrid i det 16. århundrede om forståelsen af *hvordan* Kristus er til stede i nadverens brød og vin.

Og det er jo den slags afgørelser som kirken hele tiden må træffe, ellers betyder det reformatoriske ikke noget. Man kan altså ikke tale om hvilke "indrømmelser" den ene og den anden har

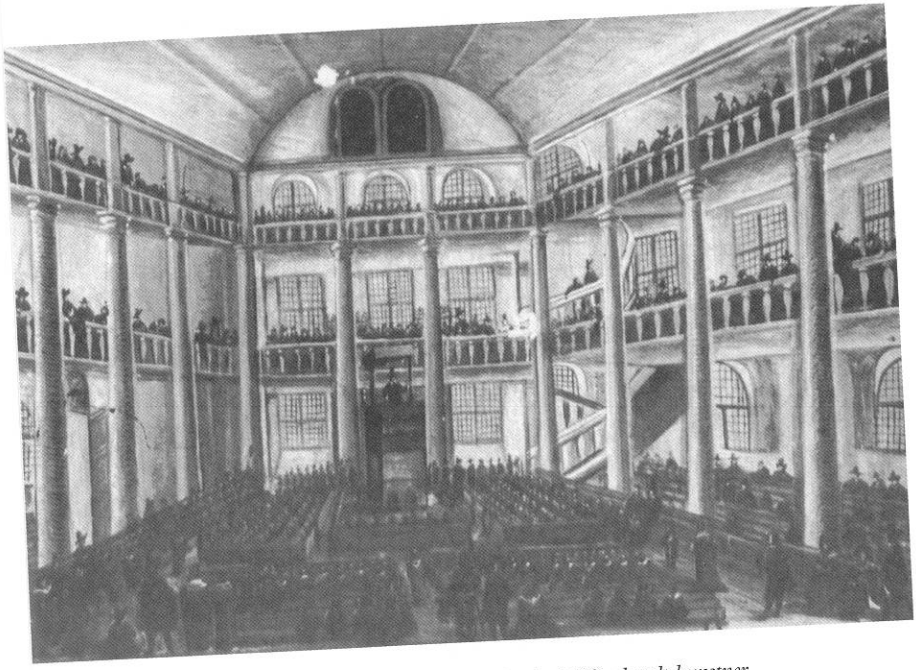

Den protestantiske kirke i Charenton, Paris. 1648, ukendt kunstner. Udlånt af Det Kongelige Bibliotek i København, Thott 434 8°, s. 133

givet. Man kan sige at lutheranerne ikke insisterer på at man skal bekende at Kristus er legemligt til stede i brødet. Mit kriterium har altid været: kan jeg bede med på de bønner som foregår i gudstjenesten hos de andre? Er vi enige om hvad det er vi foretager os? Vi modtager Kristi gave i troen. Om vi modtager noget eller ej, det er noget Gud sørger for. Derfor modtages nadveren i tro, og kun i tro. Og hvis vi er enige om det, udelukker vi ikke hinanden fra nadverbordet. Der er ikke tale om et kompromis. Det er en legitim ajourføring af luthersk nadverlære som viser sig at være forenelig med de reformerte.

Et vigtigt emne i de samtaler der er blevet ført siden 1973 har været spørgsmålet om embedet. Hvad går den samtale ud på?

Kyndal: Embedsspørgsmålet nævnes i Konkordien som et af de punkter hvor der ikke behøver at være fuld enighed, men som det ville være nyttigt at diskutere, fordi det traditionelt har været et punkt hvor kirkerne er forskellige. Forskelligheden hænger sammen med de forhold de enkelte kirker udviklede sig under. Det der kom ud af reformationen, var jo lokale kirker som fyrsterne mere eller mindre overtog ledelsen af. Og de havde hver sin bekendelse, isoleret fra de andre. Derfor udviklede der sig forskellig fromhedstradition, salmetradition, og kirkeorganisation.

Samtalen om bispeembedet er på den ene side en diskussion inden for de lutherske kirker. Efter reformationen bibeholdt de nordiske lutherske kirker bispeembedet i en reformeret skikkelse. Det er et ordineret embede, et tilsynsembede som forbinder de enkelte menigheder med hinanden og med kirker uden for de enkelte lande. Men i Tyskland endte reformationen jo med at der var to kristne kirker ved siden af hinanden: den romersk katolske kirke og den lutherske kirke, som var kastet ud af den katolske kirke. De katolske biskopper var der altså stadig, i modsætning til i Norden, og derfor kunne den tyske lutherske kirke ikke overtage det konkrete stedlige bispeembede som det skete i de nordiske lande. I Tyskland får de derfor deres superintendenter.

De reformerte kirker har for de flestes vedkommende altid været mindretalskirker i store katolske områder. Derfor var læg-

mandselementet vigtigt for at holde sammen. Der var en vis opposition mod præsteskabet, mere end i fx den danske kirke som var blevet luthersk hele vejen igennem, havde lutherske biskopper osv. For de reformerte har spørgsmålet om embedet og kirkeordningen afveget fra lutheranerne ved at Calvin ønskede menighederne organiseret efter hvad han mente var et bibelsk mønster med fire embeder. Ud over det ordinerede præsteembedet var der bl.a. diakonembedet og kateketembedet. Man havde et ældsteråd, der minder lidt om vores menighedsråd, og der blev og bliver lagt stor vægt på at der er et læg element i kirkestyrelsen, altså det presbyteriale eller synodale princip. Det har alle andre lutherske kirker end den danske overtaget i det 20. årh. De har kirkemøder i Norge, Sverige og Finland – alle andre steder end i Danmark.

I samtalen om embedet er opgaven i fællesskab at formulere hvad pointen er i den reformatoriske embedsforståelse, og hvordan de lutherske og reformerte kirker stiller sig i dag – om vi kan mødes.

Og det viser sig at vi ikke er så forskellige endda. Hos både reformerte og lutheranere har vi en forståelse af det almindelige præstedømme. Præsten er bundet ind i menighedens fællesskab og står sammen med menigheden over for Gud i bøn og forbøn. Men præsten står samtidig *over for* menigheden, i og med at menigheden vælger en person og ordinerer vedkommende med bøn og håndspålæggelse til at varetage ordets forkyndelse, dåb og nadver. Vi er nødt til at have Guds ord tilsagt udefra. Derudover er det vigtigt for de reformerte at vi kan have andre embeder ved siden af præsteembedet, og det er heller ikke udelukket i en luthersk kirke. Så forskellen er faktisk ikke så stor. Men vi er nødt til at prøve at formulere det i fællesskab.

Samtalen om embedsspørgsmålet er bl.a. nødvendig for at vi kan deltage i fællesskab i diskussionen med den anglikanske kirke på et grundlag som er foreneligt med Leuenberg Konkordien. Ellers går det galt. For anglikanerne kommer til os med deres forståelse af bispeembedet, og svenskerne er vældig begejstrede og vil gerne have det hele – og glemmer at det måske ikke er så reformatorisk alt sammen. Vi er nødt til at blive enige indbyrdes for at vi ikke skal splitte kirkefællesskabet igen.

Der har været rejst kritik af at der ikke har været særlig meget information om Leuenberg op til beslutningen om at tilslutte sig. Mange mennesker har aldrig hørt om det og aner ikke hvad det er. Burde det ikke have været sendt ud til høring ligesom Porvoo blev det?

Kyndal: Det er ikke fordi informationerne ikke har været tilgængelige, beslutningen bliver blot taget med 25 års forsinkelse. Udkastet til Konkordien kom jo allerede i 1971 og den endelige tekst i 1973. Begge dele blev trykt i Præsteforeningens Blad. Der var en vis debat om det dengang. Og så har jeg jo siddet i samtalegrupperne i 16 år og hver gang informeret biskopperne om det. Det har været helt officielt at jeg har siddet der. Derudover er der i Nordisk Økumenisk Skriftserie i 1995 udgivet en bog om Leuenberg samtalen som indeholder en introduktion jeg har skrevet, samt teksterne både til selve Konkordien og til nogle af de vigtigste efterfølgende dokumenter om kirkens enhed og om nadveren. Og i 84 skrev jeg disputats om nadverlæren og nadverfællesskab på baggrund af min deltagelse i Leuenberg samtalen. Så i den henseende kan man jo sige at det har været behandlet temmelig grundigt.

Ja men selv om informationerne nok har været tilgængelige længe, er problemet vel at mange mennesker ikke har haft nogen særlig anledning til at sætte sig ind i det.

Kyndal: Nej, det er jo også derfor at det er noget som på mange vil virke lidt perifert. Nogle siger hvem er de reformerte? Dem er der jo ikke ret mange af her i Danmark. Og når vi nu kan komme overens med dem alligevel, hvorfor så underskrive noget?

Men de samme spørgsmål kunne man vel stille i forhold til den anglikanske kirke. Dem er der heller ikke ret mange af i Danmark. Alligevel var der jo stor interesse for Porvoo, da den kom ud i høring.
Kyndal: Ja, men høringen om Porvoo skete på en meget uhensigtsmæssig måde. Min holdning er at man kunne være kommet lettere igennem Porvoo diskussionen dengang hvis man havde taget Leuenberg og Porvoo under ét med en grundig introduktion til hvad det drejede sig om. Men det gjorde man

ikke. Man ville have Porvoo igennem først. Og så lagde man det hele ud til menighederne og bad dem om at tage stilling til noget de efter min mening faktisk ikke kunne tage stilling til.

Vium: Derudover vil de fleste anse det for meget mere uproblematisk at skrive under på Leuenberg end på Porvoo. I Porvoo er der flere potentielt sprængfarlige elementer. Det ser jeg ikke på samme måde i Leuenberg, fordi medlemskirkerne her ligner hinanden mere i embeds- og kirkesyn.

Man kan heller ikke fuldstændig sidestille situationen omkring Porvoo og Leuenberg. Mens Porvoo var noget helt nyt, så drejer det sig i forhold til Leuenberg alene om at vi bekræfter et allerede eksisterende fællesskab. Med underskrivelsen siger vi at der er ingen grund til at vi hele tiden skal stå som dem der i praksis gerne vil deltage på lige vilkår bare uden at skrive under på Konkordien. Vi har samme positive holdning til Leuenberg som vi hele tiden har haft, og i modsætning til tidligere *kan* vi skrive under nu. Jamen så er det naturligt at vi skriver under. Det er også med til at forklare at underskrivelsen ikke sendes til høring ude i menighedsrådene, sådan som Porvoo erklæringen blev det. Det har ikke været et spørgsmål om hvorvidt vi overhovedet skal være med i det her, for det har vi reelt været i mange år. Men det er da rigtigt at folk ikke ved ret meget om det. Men så må vi finde ud af hvordan vi gør det kendt at vi har det her samarbejde, og hvad dets reelle funktion er.

Hvilke perspektiver har det at vi nu for første gang går ind og siger ja og skriver under på noget?
Er næste skridt at vi skal i gang med at diskutere Porvoo igen?

Kyndal: Det mener jeg ikke er aktuelt. Fordi den danske kirke har haft en stor diskussion om det allerede og der har været modstand imod det. Jeg mener vi må nøjes med at have observatørstatus i Porvoo.

Vium: Hvad der eventuelt måtte komme af diskussioner bagefter, må vi tage hen ad vejen. Det kan og skal vi ikke forudse.

Under alle omstændigheder har der ikke været den samme enighed omkring Porvoo som der er ved Leuenberg. Derfor er det vigtigt at holde tingene adskilt. Underskrivelsen af Leuenberg Konkordien må ikke misbruges som et "kirke-diplomatisk" instrument til fremme af Porvoo. Et sådant misbrug vil bringe mudder både i tiltrædelsen af Leuenberg og i en eventuel fornyet diskussion om Porvoo.

Lodberg: Jeg betragter underskriften på Leuenberg Konkordien som et gennembrud for folkekirken, fordi den bryder med traditionen for, at vi altid siger nej til et forpligtende fællesskab, men ja til de fortsatte teologiske samtaler. Der var begyndt at brede sig den holdning at det var en diplomatisk og kirkepolitisk fin måde at håndtere det økumeniske problem på i folkekirken. Og at vi aldrig ville komme i en situation hvor det kunne lade sig gøre at være med ligesom de andre kirker. Denne tradition er nu brudt. Det hænger sammen med at diskussionen om de teologiske læresamtaler har bidraget til en afklaring af autoritetsproblemet i folkekirken. Da Det mellemkirkelige Råd i 1989 blev officielt, kom der en diskussion i gang om hvem der har den læremæssige myndighed i forhold til de resultater der kommer ud af de teologiske læresamtaler. Biskopperne vedkender sig nu det ansvar de altid har haft, og det udmøntes i et samarbejde og en arbejdsdeling med Det mellemkirkelige Råd. Det er den måde folkekirken indtil videre har valgt for at tage højde for den nye situation der opstod, da det økumeniske samarbejde begyndte at kaste læresamtaler af sig.

Vium: Jeg tror generelt man kan sige at der er flere fronter herhjemme. Der er dels dem der sætter nationalt lighedstegn mellem kirke og folk. Her er der ofte en kraftig modstand imod økumeniske læresamtaler. Så er der en anden gruppering som betragter den økumeniske teologi som en måde at gøre op med sammenstillingen af nationalitet og kristendom på. Hos nogle af dem hænger det sammen med en modstand imod den nuværende forordning af forholdet mellem kirke og stat. Faren ved begge disse synspunkter er at de lader "kirkepolitiske" dagsordener være bestemmende for deres syn på den økumeniske teologi.

Atter andre ønsker en mere stærk bekendelsesorienteret kirkeordning. Nogle kombinerer dette med et ønske om en synodal, struktureret kirkeordning. Heri kan der i nogle tilfælde ligge et ønske om at kirken skal tiltage sig en større plads i det offentlige rum. Man ønsker at give mulighed for at kirken kan udtale sig. Modstanderne mod dette vil sige at det vil gøre kirken til en koncern med direktion osv., og så vil friheden inden for kirken gå tabt.

Når alt det så er nævnt, skal det dog også siges at så vidt jeg er i stand til at iagttage og bedømme det kirkelige landskab og diskussionen om kirkeordninger, så er der ved at ske et opbrud i de gamle fronter. Diskussionen forekommer mig mindre forudsigelig end tidligere.

Behovet for den økumeniske dialog bliver vel også tydeligere i takt med at der kommer flere og flere mennesker til Danmark som tilhører andre kirker og andre religioner? Og i den sammenhæng har det måske også nogle perspektiver at vi nu går mere helhjertet ind i Leuenberg? Samfundet vil jo ikke blive mindre pluralistisk i fremtiden. Er folkekirken begyndt at ruste sig bedre til at kunne håndtere den nye situation?

Vium: Man kan vel sige at i vore dage ses forskelligheden mellem kirkernes praksis ikke længere som et fald fra en oprindelig enhed som man ønsker at vende tilbage til. Tværtimod ønsker man, forskellighederne til trods – eller måske netop på grund af forskellighederne – at indgå i et konstruktivt samarbejde. Mødet med det andet/de andre medfører at vi på en positiv måde kommer til at besinde os på hvem vi selv er. Men det medfører også en længsel. Ikke nødvendigvis efter enhed, men efter identitet, og den længsel er en del af samtalen. Men så kommer spørgsmålet om hvordan vi forstår kirken i forhold til dette. Der er stor forskel på om kirken skaber identitet som institution, eller om du får identitet gennem det der høres i kirken. Det er to vidt forskellige kirkesyn som her er på spil. Hvad kirkesyn angår, mener jeg i det hele taget at der er mange åbne spørgsmål som kræver en nærmere diskussion. F.eks. er jeg ikke overbevist om at det ritual der bruges til folkekirkens ordina-

tion, hænger ordentligt sammen med folkekirkens embedssyn. Vi har overtaget nogle ritualer og så fundet ud af at bruge dem i praksis på en sådan måde at de giver mening for os, nogle steder nærmest på trods af selve ritualet. Jeg mener der er behov for at vi får sat dette til diskussion.

Så den økumeniske samtale er absolut ikke død, men baggrunden for samtalen har ændret sig, og det vil nok også gøre at samtalen kommer til at handle om andre ting end tidligere.

En mand stikker hovedet ind i køkkenet. Det er ved at være frokosttid på instituttet, og vi må til at slutte. I toget på vej tilbage til København føler jeg mig en hel del klogere på Leuenberg end da jeg kørte den modsatte vej. Og jeg er fuld af fortrøstning til at samtalen mellem de europæiske kirker vil fortsætte. Samtalen om hvad det vil sige at være kirke i verden af i dag vil i stigende grad trænge sig på, også for folkekirken efterhånden som vi kommer tættere på "de andre".

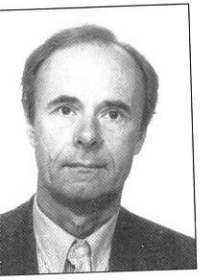

Reformert-luthersk sameksistens set fra Frankrig

Flemming Fleinert-Jensen
Sognepræst, den reformerte kirke i Versailles

Det er indlysende, at Leuenberg Konkordien ikke kan påkalde den store interesse i Danmark, hvor det reformerte islæt er uendelig lille, men vender man blikket ud over landets grænser, er det anderledes. I Tyskland, med den indviklede konfessionelle geografi, stammer de første forsøg på en tættere forbindelse mellem de to reformatoriske traditioner fra begyndelsen af det 19 årh. I dag er groft taget halvdelen af de tyske protestanter medlemmer af en uneret kirke, dvs. en sammenslutning af oprindelig reformerte og lutherske menigheder, mens den anden halvdel tilhører en af de ofte store lutherske kirker. Derimod findes der kun ganske få rent reformerte kirker.

Går man over på den anden side af Rhinen, ser situationen anderledes ud. I Alsace og departementet Moselle i Lorraine er de fleste protestanter lutheranere og tilhører Eglise de la Confession d'Augsbourg d'Alsace et de Lorraine (ECAAL) med omkring 200.000 medlemmer, mens de reformerte, ca. 33.000, er samlet i Eglise réformée d'Alsace et de Lorraine (ERAL). I praksis har disse to kirker et meget nært samarbejde, ikke mindst organisationsmæssigt, og fremtiden vil vise, om dette samarbejde ender med en form for sammenslutning.

I det øvrige Frankrig var der i 1960'erne tilløb til en forening af reformerte og lutheranere, men disse initiativer løb ud i sandet, og for øjeblikket tænker ingen på at tage dem op igen. Den største reformerte kirke er Eglise réformée de France, der i sin nuværende form så dagens lys i 1938, og som har omkring 300.000 medlemmer. Dertil kommer en række små reformerte kirker, som imidlertid ikke har underskrevet Leuenberg Konkordien. Lutheranerne er samlet i Eglise évangélique luthérienne de France, der er opdelt i to inspektioner: den ene i Pays de

Montbéliard, et større område syd-vest for Alsace, der indtil 1793 tilhørte den württembergske fyrsteslægt (ca. 30 000 medlemmer), den anden i Paris med antenner i Lyon, Nice og Marseille (ca. 10.000 medlemmer). Man ser altså, at lutheranerne udgør et mindretal, som undtagen de nævnte steder ikke har selvstændige sogne i resten af landet.

I områder, hvor begge kirker er repræsenteret, eksisterer der tit et lokalt samarbejde af forskellig art. Dette samarbejde har gennem to nationale organer antaget en mere officiel karakter. Dels gennem Conseil permanent des Eglises luthériennes et réformées, der foruden at koordinere præsternes efteruddannelse bidrager med materiale til konfirmandundervisningen og sender repræsentanter til den officielle dialog med den katolske kirke i Frankrig. Dels gennem Institut protestant de théologie, der med sine to fakulteter, det ene i Paris, det andet i Montpellier, varetager præsteuddannelsen. I den forbindelse bør det nævnes, at det teologiske fakultet i Strasbourg, som især søges af studerende fra Alsace, af historiske grunde er forblevet en del af det statslige universitet, ganske som vi kender det fra Danmark.

Reformert lære

For den almindelige franskmand er betegnelsen reformert ikke altid indlysende. Det begynder at dæmre, når man taler om calvinister, om huguenotter – et ord der har været i brug siden d. 17. årh., men hvis oprindelse, trods flere mulige forklaringer, forbliver uvis – eller om "parpaillots" – et sydfransk ord for sommerfugl, der ligeledes stammer fra d. 17. årh. og som i dag har en mere spøgefuld klang (den katolske pendant er "papistes"). Klarest er dog ordet protestant, for selv om man nok ved, at der eksisterer flere slags protestanter, så har disse det fællestræk, at de adskiller sig fra katolikker. I visse kredse er dette nok til at betragte protestanterne med velvilje, men bortset fra denne lidt vakkelvorne begrundelse må man generelt sige, at deres omdømme i det franske samfund er godt. For nogle år siden viste et rundspørge i øvrigt, at 3 % af befolkningen følte et tilhørsforhold til protestantismen. Det drejede sig om ca. 1,8 millioner personer, hvoraf groft taget 1 million anså sig selv for at være protestanter, en halv million sympatiserede

med protestantismen, takket være f.eks. en protestantisk ægtefælle, mens resten angav rent sociologiske grunde.

Prædestinationen

Man stilles ret ofte over for spørgsmålet om forskellen mellem en luthersk og en reformert protestant. Adskillige har en vag forestilling om, at de sidste i modsætning til de første hylder prædestinationslæren, hvilket mildest talt er en sandhed med modifikationer. Det er rigtigt, at Calvin i sit dogmatiske hovedværk, L'Institution de la religion chrétienne, forsvarer tanken om den dobbelte prædestination: nogle er forudbestemt til at frelses, andre til at fortabes, men han understreger samtidig, at ingen ved, hvem der hører til den ene eller den anden kategori.

Det reformerte Temple i Lyon kaldet Paradis (Temple de Lyon, nommé Paradis) fra ca. 1564. Genève, Bibl. publique et universitaire.

Det er også rigtigt, at den calvinske synode i Dordrecht (1618/19) stadfæstede læren om den dobbelte prædestination, der derved blev en del af den reformerte ortodoksi, men hos det store flertal af reformerte spiller den i dag så godt som ingen rolle. I selve Leuenberg Konkordien afvises den også under henvisning til, at der kristeligt set kun kan tales om udvælgelse med henblik på kaldet til frelse i Kristus og ikke med henblik på en endegyldig forkastelse, der fra evighed af skulle være besluttet af Gud. Denne afvisning svarer også til traditionel luthersk lære.

Synet på nadveren

Andre mener at have hørt, at der er forskelle i nadversynet. Dette rygte er ikke helt ubegrundet, for så vidt som Calvin indtog en midterposition i forhold til Luther, der fastholdt, at den korsfæstede og opstandne Kristus er til stede i brødets og vinens skikkelse, og til Zwingli, reformatoren fra Zürich, der anså nadverens brød og vin til for at være tegn, hvorved man alene mindedes Kristus og samtidig bevidnede sin tro. For Calvin befinder Kristus sig i himmelen og kan derfor ikke lokaliseres på jorden. Alligevel er der tale om et sandt fællesskab med Kristi legeme og blod takket være Ånden, der forener mennesket på jorden med Kristus i himmelen. Sammenfattende kan Calvin derfor sige, "at i nadveren gives Jesus Kristus os virkeligt i brødets og vinens tegn, dvs. hans legeme og blod, ved hvilke han har gjort fyldest for al retfærdighed for at skaffe os frelsen" (Inst. IV, 18,11). Denne holdning er i historiens løb blevet tolket forskelligt, og blandt franske reformerte kan man i dag finde et nadversyn, der snarere svarer til Zwinglis, men i de bestemmelser, der er gældende for Eglise réformée de France, hedder det, at indbydelsen til at deltage i nadveren er rettet til alle, der "erkender tegnene på Kristi nærvær i brødet og vinen, som man deler sammen". Det er en åben formulering, som både reformerte og de, der er opvokset i en luthersk tradition, synes at kunne leve med.

Lærespørgsmål vægtes forskelligt

De nævnte udviklinger i prædestinations- og nadverlæren viser, at de dogmatiske forskelle mellem de to retninger, som

førhen havde kirkeadskillende kraft, er tyndet ud. Måske hænger dette også sammen med, at egentlige lærespørgsmål gribes anderledes an hos de reformerte. Ikke at man negligerer læren, men i hvert fald i Frankrig er der tradition for, at dens udfoldelse ses i sammenhæng med de etiske og personlige konsekvenser for kirken og for den enkelte. Dette træk er naturligvis ikke fremmed for lutherdommen, men i denne er der en større stræben efter i kirke og teologi at fremstå med klare dogmatiske overbevisninger og på den baggrund skabe et solidt luthersk fællesskab.

Den forskellige vægtning af lærespørgsmål kan også aflæses af, at der i dagens Frankrig findes meget få reformerte dogmatikere. Det er typisk, at lærestolen i dogmatik ved det protestantiske fakultet i Paris traditionelt er besat af en lutheraner, for øjeblikket af en tysker, medens kollegaen, der i Montpellier varetager den systematiske teologi, snarere beskæftiger sig med etik og religionsfilosofi. Derimod spiller den egentlige dogmatik en større rolle ved fakultetet i Strasbourg, hvor den eneste protestantiske dogmatik i Frankrig siden anden verdenskrig er skrevet af den lutherske Prenter-elev Gérard Siegwalt. Dette værk, som endnu mangler et fjerde bind, er i øvrigt en tung historie, der bærer den særprægede titel Dogmatique pour la catholicité évangélique. Système mystagogique de la foi chrétienne. Dog kan man i dag konstatere en voksende interesse for Luther blandt reformerte teologer, og i 1999 udkom i det højtansete Bibliothèque de la Pléiade første bind af Luthers mest betydelige skrifter indtil 1523, en begyndende afløsning af den eksisterende 17 binds udgave.

Reformert kirkerum og gudstjenesteliv

Spørger man, om der bortset fra det ovenfor nævnte eksisterer typiske træk i den reformerte kirke, som adskiller den fra luthersk tradition, bør man snarere vende sig mod det kirkelige liv, hvor stemningen er anderledes end hos lutheranerne. Et godt eksempel er måden, hvorpå der holdes gudstjeneste. Der er først selve kirkerummet i le Temple, uden for Alsace den sædvanlige betegnelse for en reformert kirke. Som man i Danmark kender det f.eks. fra Christianskirken på Christianshavn

eller fra den reformerte kirke i Gothersgade, er prædikestolen anbragt oven over nadverbordet (man undgår at tale om alteret) som tegn på forkyndelsens prioritet i forhold til sakramentet. Der er meget få udsmykninger. Billedforbuddet, som i modsætning til katolsk og luthersk tradition er nummer to i rækken af de ti bud, øver stadig sine virkninger. Krucifikser er utænkelige, hvorimod der meget tit er et bart kors som en erindring om, at den korsfæstede er opstanden. På alterbordet er der fremlagt en åben bibel, som imidlertid kan virke lidt relikvieagtig, da det som regel ikke er den, der bruges til tekstlæsningerne. Nu om stunder er det blevet skik at sætte en buket blomster i vase, hvorimod man skal være varsom med at foreslå levende lys!

Loven

Gudstjenestens forløb svarer i store træk til den klassiske model. Dog er der flere specielt reformerte elementer. Således gives der en særskilt plads til loven. Før i tiden drejede det sig om en oplæsning af de ti bud. I dag er tekstvalget mere varieret, og der er tit tale om en formaning fra et af de nytestamentlige breve, men gammeltestamentlige eller nyformulerede tekster kan ligeledes forekomme. Det er et standende spørgsmål, om loven skal anbringes før eller efter syndsbekendelsen og tilsigelsen af syndernes forladelse. For at anbringe den før taler tanken om, at det er gennem loven, at synden erkendes. Anbringer man den efter, er det som tegn på befrielsen til det nye liv, der følger efter tilgivelsen.

Nadver

Der holdes sjældent nadver ved hver gudstjeneste, skønt Calvin oprindeligt ønskede det således, men af bestemte grunde hindredes deri af bystyret i Genève. Hyppigheden af nadverfejringen varierer fra sted til sted, men hvor det tidligere normalt var fire gange om året, er det i dag ofte to gange om måneden. Ritualet er lidt mere udførligt end det danske, og nadvergæsterne danner en rundkreds, i hvilken brødet, der i modsætning til luthersk skik er almindeligt brød, sammen med fælleskalken går fra den ene til den anden.

Frit tekstvalg

En anden ting, der forekommer en lutheraner ejendommeligt, er det frie valg af bibelske og liturgiske tekster. Uofficielt findes der tre tekstrækker, der i store træk svarer til de katolske. De anvendes i vidt omfang, men princippet om det frie tekstvalg holdes i hævd, hvilket har til følge, at der ret ofte prædikes over en gammeltestamentlig tekst. Under alle omstændigheder foreslår man som i den katolske kirke tre tekstlæsninger: én fra Gammel Testamente, én fra brevene eller Apostlenes Gerninger og én fra evangelierne, men i mange tilfælde nøjes man med to.

Endnu mere ejendommelig er skikken med frie liturgiske tekster. På dette punkt er situationen ret kaotisk. Der cirkulerer uanede mængder af tekster, som stammer dels fra forskellige tekstsamlinger, dels fra frit komponerede tekster til dagens anledning. Det betyder, at præsten ved hver gudstjeneste skal sammenstykke en liturgi, og at hans personlige kvalitetssans kommer til at spille en betydelig rolle. Det kan der komme noget fortræffeligt ud af, men det modsatte kan også være tilfældet!

Salmerne

Et helt andet kapitel er salmesangen. Det er kendetegnende for reformert tradition, at gudstjenesten indledes med en gendigtning af en af Davids salmer. Disse gendigtninger skyldes oprindeligt to kirkemænd fra det 16 årh., Clément Marot og Théodore de Bèze, Calvins efterfølger i Genève. Indtil 1830'erne var det de eneste salmer, der blev sunget, men siden har den ene salmebog afløst den anden. I dag bruges der to forskellige salmebøger, som imidlertid ikke har modtaget nogen form for officiel autorisation.

Mellem de forskellige liturgiske led synges der ofte et enkelt salmevers kaldet spontané, om end man i praksis kan diskutere, hvor spontane de er. Alt i alt synges der ganske meget, men mange steder har man den ulyksalige vane at skære vers af for ikke at trætte stemmebåndene. I øvrigt står man op under salmesangen i stedet for at sidde sammenkrympet på kirkebænken, hvilket til syvende og sidst ikke er nogen dårlig idé. Til gengæld sidder man ned under bibellæsningerne.

Sammenfattende kan man sige, at den reformerte gudstjeneste er mere fri i sin gennemførelse end den lutherske, hvis

liturgi virker mere stiv. Nogle gange kan det føles som en fordel, andre gange er det mere betænkeligt, især hvis præsten har anlæg for snakkesalighed eller hvis medlemmer af menigheden fortæller vidt og bredt om kommende arrangementer. Det sidste hænger også sammen med, at det anses for ønskværdigt, at repræsentanter for menigheden deltager aktivt i gudstjenesteforløbet, f.eks. med tekstlæsninger og med nadveruddelingen – ganske som i den katolske kirke.

Den reformerte menighed og synoden

Den reformerte tradition har fostret den presbyteriansk-synodale kirkeforfatning, der siden har bredt sig til næsten alle større protestantiske kirker, omend de konkrete udformninger kan være forskellige. I Frankrig (bortset fra Alsace) udgør hver reformert menighed en såkaldt association cultuelle, hvis oprindelse går tilbage til loven fra 1905 om adskillelse mellem stat og kirke. Menighedsrådet er det styrende organ, som vælges af de medlemmer, der har indskrevet sig på en særlig valgliste. Denne er mindre omfangsrig end den egentlige sogneliste, der omfatter personer, der har ytret ønske om en tilknytning til menigheden. Denne tilknytning er af mere eller mindre nær karakter, og i praksis kan man sige, at præsten kender omkring halvdelen af disse familier.

De forskellige sogne er knyttet sammen på to forskellige niveauer. Først igennem en af de otte regioner, der hver især ledes af et regionalt råd med en præsident i spidsen (det nærmeste man kommer en biskop). Øverste regionale instans er en synode, der træder sammen i november. Dernæst er sognene via de forskellige regioner samlet i selve Eglise réformée de France, der ledes af et nationalt råd ligeledes med en præsident i spidsen. Nationalsynoden, kirkens øverste organ, indkaldes hvert år omkring Kristi Himmelfarts dag.

Nu er denne demokratiske opbygning jo ikke noget specielt for den fransk-reformerte kirke, men som kommende fra en dansk tradition har det været interessant at se, hvordan et sådant system fungerer. Hvad menighedsrådene angår, har deres arbejde naturligvis meget til fælles med de tilsvarende danske. På to punkter er der imidlertid en ret udpræget forskel. For det

første er økonomien et stadig tilbagevendende problem. Alt kommer ind ved frivillige bidrag – i Versailles, hvor jeg nu i flere år har været præst, dækkes et budget på 2,2 millioner francs (ca. 2,5 millioner kroner) f.eks. af små 600 familier ud af 1200 mulige. Traditionelt indløber en fjerdedel af indbetalingerne i løbet af december, hvilket sætter kassererne grå hår i hovedet, og mange steder er der tale om en reel økonomisk krise. I forhold hertil er folkekirken, med sine om ikke uanede så dog betydelige ressourcer, at betragte som et rosenbed. Dernæst føler et reformert menighedsråd sig virkelig medansvarlig for sognets åndelige liv. Ikke at man hele tiden blander sig i præstens virke, men man ønsker at holde sig løbende orienteret om, hvad der foregår, og er rede til at give en hånd med. Det hænger også sammen med, at frivillighedsprincippet er langt mere udbredt end i Danmark Der er ingen betalte organister, kirketjenere, gravere eller konfirmandundervisere. Kun præsterne er, yderst beskedent, aflønnede, hvortil kommer, at de får stillet gratis bil og bolig til rådighed.

Den synodale organisation virker gennemgående godt. Synoderne er et velegnet forum til at lære hinanden at kende og derved undgå isolationistiske tendenser. De beskæftiger sig selvfølgelig meget med interne spørgsmål, men som regel er der også et overordnet tema på dagsordenen, der først har været diskuteret i menighederne, derefter på de regionale synoder og sluttelig på nationalsynoden. Inden for de sidste år har f.eks. sakramenternes plads været et hovedemne, der på alle niveauer har givet anledning til en livlig og kvalificeret debat.

Præstens ansættelsesforhold og daglige arbejde

Den reformerte præsts dagligdag svarer naturligvis i vid udstrækning til en dansk præsts, men i praksis er der forskelle. Han er normalt bundet til en syvårig periode. Når han nærmer sig afslutningen, foretages der en evaluering, der afgør, om man gensidigt er indstillet på at fortsætte sammen i endnu en periode. Denne evaluering foregår i tre tempi. Først har præsten en samtale med repræsentanter for det regionale råd. Disse mødes derefter med menighedsrådet uden præstens tilstedeværelse, og til slut samles alle parter for at drage den endelige konklusion. I

det store og hele virker dette system rimelig godt, men i visse situationer kan der naturligvis opstå spændinger.

Et andet typisk træk består i den vægt, der lægges på dåbs- og bryllupsforberedelser. Dette genfinder man i øvrigt også i den katolske kirke, der i betragtning af det store antal kirkelige handlinger og den udprægede præstemangel i vid udstrækning har overdraget dette hverv til lægfolk. Hos de reformerte er det præstens opgave, og han mødes adskillige gange med de implicerede parter. Inden et bryllup, der altid er en kirkelig velsignelse af et borgerligt indgået ægteskab, er det ikke usædvanligt, at man mødes fem-seks gange for at tale om parrets motivering, om ægteskabet i almindelighed, om deres syn på kirke og kristendom og om tilrettelæggelsen af selve ceremonien, som de selv er med til at bygge op ved hjælp af tekstvalg og musikalske indslag. Disse samtaler hører til de mest berigende oplevelser for præsten, og erfaringsmæssigt er det også noget, som de kommende brudepar sætter pris på. Efter danske forhold kan en sådan tidskrævende fremgangsmåde virke ejendommelig, men det kan altså lade sig gøre, og menneskeligt set kommer man ofte tæt ind på livet af hinanden.

Økumenien og de blandede ægteskaber

Som præst i et land med katolsk dominans spiller den økumeniske dimension uundgåeligt en anden rolle end i Danmark. Dette kapitel kunne give anledning til en artikel for sig, men lad os nøjes med at sige, at alt afhængig af, hvor man bor, er der på forskelige planer en løbende forbindelse med den katolske kirke. Der er ofte et meget kollegialt forhold til de katolske præster. Man kan lejlighedsvis have fælles konventer, invitere hinanden til at prædike, være sammen i den enes eller den andens kirke i anledning af dåb eller bryllup, deltage i fælles projekter og arrangementer, hvilket også fører til stadig kontakt med det sogneaktive katolske lægfolk.

En anden væsentlig faktor i det økumeniske liv er de talrige katolsk-protestantiske ægteskaber. Disse berører 75% af de ægteskaber, som velsignes i en reformert eller luthersk kirke, men kun 2% af dem, der bliver indgået i en katolsk kirke. Denne uligevægt er forståelig, og hos adskillige vækker den bekym-

ring med hensyn til bevarelsen af den protestantiske identitet. Denne bekymring deles imidlertid langt fra af alle, for mange af de berørte familier søger netop i den indbyrdes samtale, som de er nødt til føre, at blive sig deres egen kirkelige tradition bevidst, samtidig med at de åbner sig for det bedste i ægtefællens kirke. Dette er den dagligdags økumeni, som der tales mindre om i pressen, men som uden tvivl vil få en i øjeblikket uoverskuelig betydning for den mellemkirkelige udvikling. I praksis kan det ganske vist ikke altid være lige let at leve op til de indbyrdes forventninger: Hvilken kirke skal vi gå i på søndag, hvor skal børnene døbes, hvordan med deres religiøse opdragelse og tilhørsforhold? Meget er endnu i støbeskeen, for fænomenet er af relativt ny dato, men det rummer muligheder for at anskue den økumeniske problemstilling ud fra en anden synsvinkel.

Leuenberg i praksis

Det ovenfor beskrevne viser, at der trods alle forskelle ikke er uoverskuelige vanskeligheder for en lutheraner i at virke i en reformert menighed. I praksis glider personer af luthersk herkomst også ganske ubesværet ind i det reformerte kirkeliv, selv om der her og der kan opstå irritationsmomenter. Er der vanskeligheder, består de snarere i at leve sig ind i en anden traditionssammenhæng. I den kollektive reformerte bevidsthed eksisterer stadig erindringen om en smertelig fortid, hvor det gjaldt om lige til det sidste at modstå konge-og kirkemagt. Det var ikke for ingenting, at de reformerte i 1998 med fynd og klem ihukom 400 året for Henrik d. 4's udstedelse af Nantes Ediktet, der, om end med utallige begrænsninger, anerkendte "den påstående reformerte religion" – ganske som de i 1985 gjorde meget ud af Ludvig d. 14's tilbagekaldelse af samme edikt.

Til traditionen hører imidlertid ikke blot historien, men også sproget. For en ikke-franskmand er det er en omvæltende erfaring at skulle synge sine salmer og lade evangeliet komme til orde på et andet sprog. Det sidste er en fascinerende udfordring, fordi det kræver, at man kommer ind i alle sprogets krinkelkroge. Det første er mindre opløftende, for lige så velklingende fransk er i tale, lige så fladt er det at synge, hvortil kommer, at den digteriske kraft ikke altid står mål med de velmente

ambitioner. Her savner man de danske salmer, men hvordan oversætte Grundtvig og Brorson til fransk?

Alt dette har ikke meget med Leuenberg Konkordien at gøre, og min noget magre konklusion går ud på, at eksistensen af dette fortræffelige dokument i praksis ikke har haft nogen synderlig betydning for samlivet mellem reformerte og lutheranere i Frankrig. Det eksisterede forud for 1973 og fortsætter med at udvikle sig på de givne præmisser. Dermed være ikke sagt, at Leuenberg Konkordien er overflødig. I sig selv repræsenterer den en åben og dynamisk model, der bekræfter den gensidige vilje til at leve i et kirkeligt fællesskab, hvor man på alle punkter anerkender hinanden. Den har utvivlsomt været nødvendig for at sætte tingene på plads i forhold til historien, og over for andre kirker vidner den om et fælles reformatorisk anliggende, der bestandig har brug for at uddybes og konsolideres.

En grundtvigianer møder den skotske kirke

Lars Holm
Provst, Varde provsti

Det var noget af en bombe ind i mit sarte, danske folkekirkelige univers, da der fra Det mellemkirkelige Råd kom en opfordring til at deltage i den årlige generalforsamling i den skotske kirke, Church of Scotland. Det var en opfordring, som blev modtaget med megen tøven, for hvad i al verden har en luthersk præst at gøre iblandt calvinister? Man kan ikke blot sige, at han har ingenting at gøre dér, for den skotske kirke er presbyteriansk og som sådan protestantisk og lavkirkelig, og den danske folkekirke burde vel have et eller andet til fælles med en sådan kirke.

Opfordringen blev derfor modtaget med tak, og ranselen blev pakket med både fordomme og ornat. Først er der det med fordommene: Ikke sandt, et eller andet sted ved man jo som dansk luthersk teolog og præst, at vi her i landet har den bedste kirkeordning i verden. Den kan jo ikke være andet end den bedste. Jeg mener, Grundtvig og Luther og sådan, og Kingo og Brorson, og frihedstraditionerne, for ikke at tale om præstens pligt til at passe sit forkynder- og sjælesørgeriske embede helt uafhængigt af menighedsrådet, eller det urokkelige dogme, der siger, at ingen kan tale på folkekirkens vegne. De kunne bare komme an i Skotland.

Det gjorde de så, og det blev til en enestående og særpræget oplevelse, som for den, der ankom fra det velordnede anarki, som Hal Koch kaldte folkekirken, blev båret af det stadigt bekræftede indtryk af at være et sted, hvor der herskede orden og disciplin og overblik. Der var fod på kristendommen.

Man var havnet i kirkens centrum: The General Assembly, Generalforsamlingen, Synoden. Mit bestemte indtryk var, at her var stedet, hvor det skete – for skotterne. Folk var højtidsstemte. Der herskede en festlig og forventningsfuld atmosfære,

og selvfølgelig var der megen munterhed undervejs. Skotterne er jo også briter. Hvis nogen havde hørt om sondringen mellem synlig og usynlig kirke, mellem kirke og Kirken, så skjulte de det godt. Og godt nok findes der i den presbyterianske kirke ingen biskopper, men det betyder ikke, at der ikke er noget hierarki.

Hvert år vælges der en moderator, dvs. et medlem af kirken til leder. Først og fremmest er han leder af generalforsamlingen, og dernæst videre af kirkens mange gøremål det kommende år. På Asembly er Moderator omgærdet af meget stor ærbødighed, al forhandling foregår formelt som en tiltale til ham ("Moderator"!), hvilket syntes at fremme sagligheden. Han dirigerer alle

Foto © Andrew Swanston

The Church of Scotland (eller The Kirk) har som den anglikanske kirke søsterkirker overalt i det gamle britiske imperium. Herfra sendes gæster og delegerede, der sammen med de øvrige gæster fra andre kirker og konfessioner i ind- og udland hvert år stilles op ad trappen til den imponerende hovedbygning i Edinburgh for The Kirk. Bygningen bruges indtil videre af det nye skotske parlament. Her er billedet af årets gæster. Bagerst i midten ses Deres udsendte. Manden forrest i de ternede golfbukser og de fine blanke knapper er den nyvalgte moderator.

samtaler og forhandlinger i Assembly Hall, en statelig britisk kirkeagtig bygning, hvor Moderator sidder på en tronstol midt i salen med et bord foran sig, der også fungerede som en slags alter.

Man er sikkert alle lige i en presbyteriansk kirke, men Moderator syntes meget mere lige end alle andre. Havde det ikke været for en udpræget sans for humor, der prægede både hans og mange andres optræden, kunne man have bildt sig ind, at ord som selvhøjtidelighed og patos skulle med i en beskrivelse af hele foretagendet, men det skal de ikke. Der er også en generalstab bag Moderator, og helt tilfældigt, forsikrede en tidligere moderator mig med et glimt i øjet, var ingen lægmand endsige kvinde hidtil blevet valgt som moderator, men det var som sagt helt tilfældigt. (Der har i øvrigt været kvindelige præster i den skotske kirke i længere tid end i den danske folkekirke.)

Hvis man kan forestille sig, at Menighedsrådsforeningen, Præsteforeningen, Kirkeministeriet, Den københavnske Tænketank, Det mellemkirkelige Råd, Folkekirkens Nødhjælp, Danmission, Pathan- og Østerlandsmissionen, Indre Mission, militærpræsterne, Kirkeligt Samfund, Tidehverv, KFUM og KFUK, FDF, Kirkefondet, Kirkeligt Centrum, samt alle disses underudvalg, – hvis man kan forestille sig, at alle disse organisationer ikke bare nødtvungent skulle være sammen en hel uge, men med selvfølgelighed var samlet under én hat hele året, og hvis man videre kan forestille sig, at de alle glade startede dagen med en lang andagt med fælles bøn og salmesang, tekstlæsning med påfølgende peptalk, så har man et billede af, hvad rammerne var for generalforsamlingen. Og også et billede af, hvor forskelligt det hele var fra en dansk kontekst.

Men det var unægtelig orden på sagerne. Som oplæg til generalforsamlingen var udgivet et digert værk, der bestod af rapporter fra de forskellige udvalg, og disse rapporter var den røde tråd i ugens arbejde og dermed i strategien for det kommende års arbejde. Forsamlingen vedtog eller forkastede efter behandling in pleno de forskellige rapporters anbefalinger af dette og hint, og der var tydeligvis efter utallige års erfaringer en skrap procedure, der ikke tillod svinkeærinder eller private kæphesteridt. Af de mange temaer var der både indrekirkelige og social-

politiske, i en for en udenforstående ejendommelig blanding. Der blev stemt om tingene.

Et af de helt store temaer drejede sig om det vanskelige spørgsmål, hvorvidt Chuch of Scotland, kaldet The Kirk, skulle gå sammen i en Superchurch med de mange andre protestantiske kirker i landet med det formål at styrke kirke og kristendom som sådan. Efter en lidenskabelig debat, hvor ordet selvmorderisk blev anvendt om planerne, vedtog man at forsætte overvejelserne endnu to år.

The Kirk regnes for folkekirken i Skotland, men kun knap 20% af befolkningen er medlemmer af den. Det næststørste kirkesamfund er den romersk-katolske kirke, hvortil kommer mange udbryderkirker fra The Kirk, samt metodistiske, baptistiske og andre kirkesamfund. Kirkegangen er svigtende, medlemstallet faldende, de unge er ikke interesserede, og man har ret store økonomiske vanskeligheder. Kirken lever af medlemsbidrag og indsamlinger.

Et andet stridspunkt var salmerne. Det blev vedtaget at modernisere teksterne i passende udstrækning. Man kunne ikke længere leve med det aldeles politisk ukorrekte, at menneske og menneskeheden blev benævnt som "man" og "mankind". Jeg fandt aldrig ud af, om "God" heller ikke længere måtte være af hankøn.

For ikke at udstille en åbenlyst truende splittelse i The Kirk om holdningen til homoseksualitet, lykkedes det med megen politisk snilde af ledende kirkefolk at undgå en direkte afstemning om et i offentligheden meget omtalt lovforslag, der skulle annullere en lov om støtte til homoseksuelle grupper i landet. Det gjorde man ved at vedtage en udtalelse til parlamentet, der gik ud på, at ægteskabet er den normative kontekst for heteroseksuelt samliv og udgør de mest hensigtsmæssige omgivelser at lade børn vokse op i. – Og meget, meget andet.

Prince Charles kastede sin nådige, kongelige glans over the Assembly ved at deltage i morgenandagten, hvorefter han hurtigt skred, og Deres udsendte sad hver dag mindre end 20 m fra denne nydelige, velklædte mand med det anstrengte privatliv. Ligeledes gjorde et gardenparty i det kongelige slot Holyrood i Edinburgh, som dannede rammen om et hatteshow af

dimensioner, stort indtryk på Deres benovede udsendte.

Gæsterne til generalforsamlingen, hvortil jeg hørte, blev behandlet overordentligt venligt. Vi var inviteret ud til mange sammenkomster, fine og meget fine, og havde god lejlighed til at forhøre os og at spørge. Øjnene flakkede noget på de skotske teologer, når de hørte, vi i Danmark slet ikke havde en Assembly, og at mange af os er ikke så lidt stolte af det. Det der med at ingen kan udtale sig på kirkens vegne her i landet, fik dem til at skifte emne. Jeg var da vist ikke rigtig velforvaret.

Der var tilsyneladende stor offentlig interesse om generalforsamlingen. Aviserne refererede udførligt, om end The Times særdeles ironisk den dag jeg købte den, og der var dagligt to tv-udsendelser med interviews og gennemgang af dagens emner. Folk på gaden, i forretningerne og pubberne vidste, det var Assembly uge, og kirken fik megen opmærksomhed og var meget synlig.

Kan vi bruge sådan noget i Danmark?

Jaeh, nu har Hans jo været udenlands, og jeg sad da nogle gange derovre over tekruset og tænkte på, at det måske i grunden af og til kunne være praktisk simpelt hen at foranstalte sådanne sammenkomster, om end af mindre voluminøs og selvbekræftende karakter, hvor spørgsmål af fælles interesse for alle i folkekirken kunne blive vendt. Hvad med den nye salmebog, f.eks.? Eller for nogle år siden, den nye oversættelse af Bibelen? Porvoo og retfærdiggørelseserklæringen? Det er emner, der med fordel kunne have været igennem en sådan mølle af offentlig behandling, for slet ikke at tale om igangsætningsproceduren af diverse projekter.

Med al respekt for kirkeministre og deres kæpheste og embedsmænd og for siddende bisper, så strejfede den tanke mig, at omfattende sager som de ovennævnte da i stedet for at påbegyndes og færdigbehandles af enkeltpersoner eller lukkede udvalg efter mere eller mindre tilfældige høringer, tværtimod i en luthersk folkekirke kunne tages under vingerne af menigheden og behandles offentligt og demokratisk. Er det så frygtelig en tanke? Jeg siger ikke Synode, heller ikke Generalforsamling, men hvad med Kirkedage, eller for den sags skyld Konference,

med et minimum af formelt præg? Sådan et samtaleforum med alle folkekirkelige institutioner indbudt, gerne med biskopperne eller ministeriet som vært. Kunne det da ikke være spændende at prøve? Kirkeministeriet har sådan set taget hul på ideen med sin konference sidste år om Fremtidens præst.

Jeg spørger bare.

Det mellemkirkelige Råd og dets arbejde i 2000

Ane Hjerrild
Sekretariatschef

I internationale kirkelige sammenhænge kan man i disse år igen og igen høre en beklagende beskrivelse af, at verdens kirker er præget af en ny konfessionalisme. Kirkerne koncentrerer sig om at definere, finde og befæste deres egen konfessionelle identitet frem for at åbne sig over for andre kirker og frem for at arbejde sammen med andre i det omfang, det er muligt og rimeligt. Også i Danmark kan man høre denne kritik.

Denne kritik kan imidlertid ikke stå alene. Beklagelse af, at kirkesamfundene i Danmark slår sig til tåls med et ret uforpligtende niveau for mellemkirkeligt og økumenisk samarbejde er ikke det eneste, der er at sige om fællesskabet mellem kirker i Danmark. Det må også nævnes, at samtalen faktisk foregår, og at der er udtalt vilje til at være sammen, til at holde gudstjeneste sammen og til at hjælpe hinanden, hvor det er nødvendigt. Samtaletonen mellem kirker i Danmark er ændret på bare få år. Men naturligvis er der på dette som på andre områder altid mulighed for at gøre tingene bedre. Men der er et udgangspunkt at arbejde videre fra. Også økumeni er en proces, der foregår med de muligheder og mangler, som altid vil være vilkårene for levende væsener – mennesker såvel som kirker.

Noget helt andet er, at sandt mellemkirkeligt og økumenisk fællesskab både kræver, at en kirke er tro imod sin kirkes lære, og samtidig bibringer den ny forståelse af, hvad ens egen identitet er. I virkeligheden kræver mellemkirkeligt og økumenisk samarbejde troskab mod ens egen lære og tro, men samtidig afføder det – når det er sandt og ægte – en ny bevidsthed om egen arv og konfession på godt og ondt.

Fokus på Europa: Ny frihed og nye krige

Der er imidlertid i Europa samtidig med ændringen af de politiske strukturer sket store ændringer i det kirkelige liv. Disse ændringer har givet kirkerne mere frihed og langt større udfoldelsesmuligheder og ansvar for ikke mindst diakonalt arbejde. Men bagsiden af friheden er, at det også giver frihed til andre kirkesamfund og andre religioner til at missionere og til at være til stede sammen med de kirker, der har levet der i undertiden tusinde år. Og menneskene, der har levet i et kommunistisk, ateistisk rum, kan have svært ved at vurdere sandhed og kvalitet i det, det nye spirituelle og religiøse marked tilbyder dem. Derfor får friheden også en bagside. Den nye frihed bliver ledsaget af religiøs konkurrence og utryghed. Derfor lukker mange kirkesamfund sig om sig selv, og snæver konfessionalisme og sågar fundamentalisme sniger sig ind, endog i ortodokse kirker, i hidtil ukendt omfang.

Den nye europæiske politiske og religiøse situation kombineret med stridigheder og krig på Balkan har medført, at de europæiske kirker har koncentreret opmærksomheden om deres egen europæiske og konfessionelle situation. Og den store interesse for det europæiske har også kendetegnet dansk kirkeliv, og i temmelig høj grad har det også i år 2000 sat dagsordenen for Det mellemkirkelige Råds arbejde. Ikke mindst gennem medlemskabet i Konferencen for Europæiske Kirker og deres forsøg på sammen med de europæiske romersk katolske kirker at udforme et sæt spilleregler for kirkers omgang med hinanden. Udkastet til disse spilleregler er kendt under navnet Charta Oecumenica.

En del besøg fra kirker i andre verdensdele har dog hjulpet med til at udvide perspektivet i Rådets arbejde. Nogle af de vigtigste af disse besøg nævnes i det følgende.

Drøftelser om indmeldelse af folkekirken i Leuenberg Kirkefællesskabet

Siden 1973 har Den danske Folkekirke deltaget i det fælles arbejde i det såkaldte Leuenberg Kirkefælleskab, som fortrinsvis består af lutherske og reformerte europæiske kirker, der har indgået aftale om prædikestols- og alterfællesskab, så kristne fra

de to kirkesamfund uden hindringer kan deltage i hinandens gudstjenester, og så præster kan gøre tjeneste i hinandens kirker. Folkekirken blev efter en udtalelse fra de danske biskopper i 1973 erklæret "fuldt ud deltagende i fællesskabet", og folkekirken har bekræftet dette dels ved deltagelse, dels ved en skriftlig bekræftelse i 1998.

I 1999 vedtog den norske kirke at tiltræde som fuldgyldigt medlem, og efter indstilling fra Rådets teologiske arbejdsgruppe indledte Rådet en undersøgelse og drøftelse af mulighederne for, at Den danske Folkekirke kunne tiltræde Leuenberg Kirkefællesskabet som fuldgyldigt medlem. Biskopperne havde allerede svaret, at der ikke fandtes læremæssige hindringer for at bekræfte folkekirkens deltagelse fuldtud, som allerede tilkendegivet i 1973, og Rådet sendte derfor en forespørgsel til biskopperne og bad dem melde tilbage om holdninger i deres stift til folkekirkens evt. indmeldelse.

Efter et positivt svar fra biskopperne blev der inviteret til en høring om Leuenberg Fællesskabet. Denne høring blev afholdt i september og havde til formål at skabe klarhed om de konkrete konsekvenser ved en optagelse i Leuenberg Kirkefællesskabet. Fra Leuenberg deltog biskop Hans-Christian Knuth og lederen af Leuenberg sekretariatet, dr. Wilhelm Hüffmeier. Fra dansk side deltog Det mellemkirkelige Råd, de danske biskopper, hidtidige og nuværende medlemmer af arbejdsgrupper i Leuenberg, samt medlemmer af den teologiske arbejdsgruppe. På det efterfølgende møde i Det mellemkirkelige Råd blev det besluttet at fortsætte processen for at nå frem til en indtrædelse i Leuenberg Kirkefællesskabet. Der er i slutningen af 2000 udarbejdet et forslag til signaturerklæring, dvs. en tiltrædelseserklæring, der samtidig klarlægger, hvordan folkekirken forstår sit medlemskab af og sine forpligtelser i Leuenberg Kirkefællesskabet. Rådet tog stilling til medlemskabet i begyndelsen af 2001.

Nordisk konsultation om samarbejde i de internationale kirkelige organisationer

I februar 2000 afholdtes i Nya Valamo i Finland en nordisk konsultation med deltagelse af de nordiske repræsentanter i de inter-

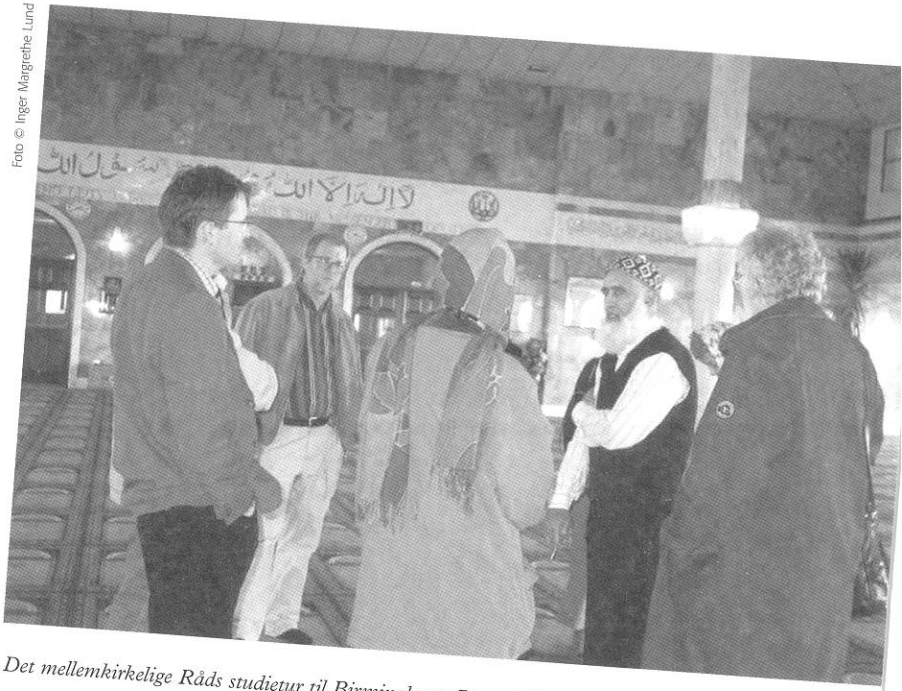

Foto © Inger Margrethe Lund

Det mellemkirkelige Råds studietur til Birmingham: Besøg i Ghamkol Sharif moskeen.

nationale organisationers styrende organer, råd, centralkomiteer og kommissioner sammen med medlemmer af kirkernes mellemkirkelige råd (eller det der svarer dertil) og repræsentanter for de nordiske nødhjælpsorganisationer, fx Folkekirkens Nødhjælp. Hensigten med konsultationen var i sammenhæng at drøfte arbejdet i de tre organisationer Kirkernes Verdensråd (KV), Konferencen for Europæiske Kirker (KEK) og Det lutherske Verdensforbund (LVF), evaluere dem fra et nordisk perspektiv og undersøge og arbejde for virkeliggørelsen af mulige fælles prioriteringer. Selv om Norden fylder meget i vores egen bevidsthed, så er det i verdenssammenhæng, ja selv i europæisk perspektiv, et hjørne af verden, og vi bliver nødt til så vidt muligt at støtte hinanden i de sager, der er af særlig værdi for en af de nordiske parter.

Konsultationen, der var den første af sin art, nåede et godt stykke m.h.t. til at afdække, at der findes fælles nordiske interesser. At der fx er en fælles interesse i at fremme samarbejdet i

Konferencen for Europæiske Kirker, som dækker hele Europa, har medlemskirker i alle europæiske lande, har både protestantiske og ortodokse medlemskirker og har et meget tæt og godt samarbejde med den romersk katolske kirke i Europa gennem Den europæiske katolske Bispekonference (CCEE).

I forhold til Kirkernes Verdensråd var der fælles ønske om, at arbejdet skulle prioriteres bedre og kirkerne inddrages i arbejdet så meget som overhovedet muligt, og at princippet for arbejdet fortsat skal være, at det, der kan gøres i fællesskab, bør gøres i fællesskab.

Dette sidste princip var der også enighed om at anvende over for Det lutherske Verdensforbund, og at det vil være ønskeligt, hvis LVF koncentrerer arbejdet langt mere om, hvad det vil sige at være luthersk kirke i dagens samfund, hvor de lutherske kirker eksisterer side om side med andre kirkesamfund, oftest som minoritetskirke.

Nya Valamo konsultationen resulterede i en rapport, som efterfølgende er bearbejdet af Det mellemkirkelige Råd, og som er sendt til de tre internationale organisationer til information og overvejelse.

Som den første af sin art var der imidlertid også grænser for, hvor dyb konsultationens analyse og hvor vidtrækkende dens visioner var, og det vil være ønskeligt at fortsætte bestræbelserne på at finde relevante former for nordisk samarbejde i forhold til arbejdet i de internationale organisationer.

Konferencen for Europæiske Kirker (KEK)

Arbejdet i forhold til KEK har i det forløbne år især været præget af debatten om udkastet til Charta Oecumenica. Udkastet blev sendt ud til høring i stifterne i januar 2000, og samtidig blev der inden for Danske Kirkers Samråd nedsat en arbejdsgruppe, der skulle forsøge at udarbejde et fælles dansk svar på udkastet. I løbet af foråret 2000 modtog Rådet mange reaktioner på udkastet både fra stifter, sogne og enkeltpersoner, og det var tydeligt, at dokumentet var blevet diskuteret meget bredt. Udkastet til Charta Oecumenica blev hen over sommeren også genstand for en til tider ophedet offentlig debat, især pga. nogle formuleringer om "Europas Sjæl". At Charta blev diskuteret

samtidig med debatten op til afstemningen om dansk deltagelse i Euroen, har uden tvivl skabt øget interesse for dokumentet. Det gav anledning til en del uheldige misforståelser om, hvad Charta er for et dokument, men det har haft den positive virkning, at rigtig mange mennesker har hørt om den europæiske kirkedebat, mange af dem sikkert for første gang.

De mange reaktioner på udkastet til Charta blev udgangspunktet for det svar, som folkekirken sendte til KEK. Den fælles arbejdsgruppe i Danske Kirkers Samråd sendte parallelt hermed sit eget svar til KEK, som også blev vedlagt folkekirkens som bilag. KEK og Den europæiske katolske Bispekonference (CCEE) har kunnet rapportere om en meget stor interesse for dokumentet fra kirker, kirkemøder osv. i hele Europa, men også en meget omfattende kritik af udkastet. Derfor er den fælles arbejdsgruppe under KEK og CCEE nu blevet bedt om at udarbejde et helt nyt udkast til Charta, hvor de tager højde for de mange svar. Det nye udkast vil foreligge i løbet af foråret 2001, og processen omkring dokumentet vil sandsynligvis strække sig i hvert fald frem til KEKs generalforsamling i 2003.

Baggrunden for Charta Oecumenica er en beslutning, som blev truffet på det europæiske økumeniske møde i Graz i 97 om at udforme et dokument om retningslinjer og regler for samarbejde mellem kirker i Europa med henblik på at fremme forståelse og samarbejde og undgå, at kirkerne misbruges til optrapning af konflikter. Det første udkast til dokumentet blev udarbejdet af en fælles arbejdsgruppe nedsat af KEK og CCEE.

På KEKs centralkomitemøde i Rumænien blev det besluttet, at KEKs næste generalforsamling skal afholdes i 2003 i Trondheim, Norge. Folkekirken kan sende fem delegater, og der vil i løbet af 2001 blive indledt en proces til udpegning af disse delegater.

I Rådets brev til KEK efter den ovenfor omtalte konsultation i Nya Valamo blev det særligt understreget, at KEK bør udvikles til et mere effektivt netværk, der tillader kirkerne at dele informationer og arbejde sammen direkte og med inddragelse af mange flere mennesker i de enkelte kirker. Der vil i den kommende tid blive fulgt op på dette brev til KEK, og de nordiske forslag vil indgå i forberedelsen af KEKs generalforsamling i Trondheim, Norge, 2003.

Nordisk Økumenisk Råd, NØR

Arbejdsgruppen vedr. Nordisk Økumenisk Råd har i løbet af året arbejdet med en række ønsker og prioriteringer til det fremtidige arbejde i NØR, hvor de vigtigste punkter er, at NØRs internationale koordineringsfunktion skal nedprioriteres, mens der skal lægges mere vægt på kendskab og venskab mellem kirker i Norden. Flere af de andre medlemmer i NØR har udtrykt lignende ønsker, og der er håb om, at der kan blive en mere tilbundsgående debat om det nordiske samarbejde, om prioriteringer og visioner på NØRs årsmøde 2001 som finder sted i Danmark på Magleås kursuscenter i august måned.

Nordens kirker – også de lutherske kirker – udvikler sig i disse år temmelig forskelligt, og deres gamle forskelligheder træder tydeligere frem, end det har været tilfældet tidligere. Derfor er der efter Det mellemkirkelige Råds vurdering brug for at styrke det nordiske kirkelige og økumeniske samarbejde og behov for langt mere kendskab til hinanden på nordisk plan.

Rådet har besluttet at træde ud af Nordisk Økumenisk Kvindekomite, da man vurderede, at repræsentantens bagland inden for folkekirken var for begrænset. I stedet vil man på anden vis fastholde en tilknytning til det internationale kvindearbejde.

Edith Aller besluttede at udtræde af NØRs styrelse, og som nyt medlem er valgt Grethe Lollike.

NØR har også i 2000 arrangeret nordiske konferencer, Nordisk flygtningekonsultation i Reykjavik med titlen Religiøs pluralisme – en udfordring til samfundet", Nordisk hymnologisk konference i Tórshavn og socialetisk konference i Göteborg. Stiftsudvalgene har haft mulighed for at udpege deltagere til disse konferencer.

Kirkernes Verdensråd, KV

I forhold til Kirkernes Verdensråd har Rådet gennem indstillinger fra arbejdsgruppen om KV prioriteret de arbejdsområder, som man særlig ønsker at arbejde med i sammenhæng med KV.

Disse arbejdsområder er

- deltagelse af lægfolket i kirken og den økumeniske bevægelse samt lægledertræning
- arbejdet med menneskerettigheder og internationale spørgsmål, hvor der er behov for, at nogle taler undertryktes og marginaliseredes sag. Dette arbejde kaldes med international terminologi ofte "advocacy", der er vanskeligt at oversætte, men svarer til "rettighedsforsvar" eller "fortalervirksomhed".
- deltagelse i "tiåret til overvindelse af vold".
- Faith and Order arbejdet – samtaler og studier om Tro og Kirkeordning med henblik på at nå frem til bedre gensidig forståelse og respekt mellem kirkesamfundene.
- religionsdialog – mellem kristendom og andre religioner.

Med hensyn til området lægfolk planlægges et lægledertkursus i Danmark i sommeren 2002. Det planlægges med 45 deltagere dels fra de sydlige afrikanske lande, dels fra de nordiske lande, og det arrangeres i samarbejde med Kirkernes Verdensråds studieinstitut Bossey, med Silkeborg Højskole og med Norden-FOCCISA, der i Danmark har deltagelse fra Danmission, Det økumeniske Fællesråd, Folkekirkens Nødhjælp og Det mellemkirkelige Råd. MKR er ansvarlig for planlægningen af kurset, som skal fokusere på lægfolkets rolle i kirken og i samfundet.

I januar 2001 igangsatte Kirkernes Verdensråd et "tiår til overvindelse af vold". Det mellemkirkelige Råd har skrevet ud til alle stiftsudvalg og bedt om tilbagemeldinger om interesse og om navne på evt. kontaktpersoner. Interessen fra stiftsudvalgene har ikke været overvældende stor, men i begyndelsen af 2001 mødes den ad hoc arbejdsgruppe, som Rådet har nedsat, for at drøfte en mulig form for også i Danmark at dele erfaringer og initiativer med andre kirker rundt omkring i verden.

I forbindelse med religionsdialog arrangerede Rådet i april en studietur til Birmingham for at få lejlighed til at studere kirkens rolle i et multireligiøst og multikulturelt samfund. Der er udarbejdet en fyldig rapport derom, som kan læses på MKRs hjemmeside, www.interchurch.dk, og som også kan bestilles fra sekretariatet.

Der har i 2000 været afholdt møde i KVs centralkomite, hvor domprovst Anders Gadegaard deltog.

Efter generalforsamlingen nedsatte KV en specialkommission, der skulle arbejde specielt med de ortodokse kirkers deltagelse i Kirkernes Verdensråd, fordi især de østlige, dvs. østeuropæiske, ortodokse kirker efter de politiske forandringer i Europa i stigende omfang fandt vilkårene for deres deltagelse i KV vanskelige. Anna Marie Aagaard har deltaget i arbejdet i denne kommission, der har afholdt en del møder, og som fortsætter arbejdet frem til 2003.

Kirsten Lund Larsen har deltaget i et møde som medlem af kommissionen for regionale relationer.

Det lutherske Verdensforbund, LVF

I LVF har der været folkekirkelig deltagelse i rådsmødet, der fandt sted i Finland i sommeren 2000. Lektor Else Marie Wiberg Pedersen har over tre år deltaget i et studieprojekt om luthersk ekklesiologi og communio, kirkeforståelse og kirkefællesskab, og dette studium afsluttedes med en konsultation i Lund, Sverige, i maj 2000. I denne konsultation deltog ombudsmand Hans Gammeltoft-Hansen, som gav et oplæg om den danske folkekirkes kirkelige selvforståelse.

Anna Marie Aagaard har deltaget i møde i den lutherske-ortodokse dialoggruppe, og Kirsten Busch Nielsen i et møde i den lutherske-anglikanske arbejdsgruppe. Begge grupper er nedsat af LVF.

LVF er i gang med en evalueringsproces, ikke mindst af det hjælpe- og udviklingsarbejde, der udføres af afdelingen for tjeneste i verden. Kirsten Lund Larsen er engageret til denne evaluering sammen med tre andre konsulenter.

Det mellemkirkelige Råd havde inviteret LVFs præsident til at aflægge besøg i Danmark, dels for at give ham et kendskab til dansk kirkeliv, dels for at drøfte med ham nogle vanskeligheder i samarbejdet med LVF, som Rådet og de udpegede medlemmer af styrelser og kommissioner gennem nogen tid har gjort opmærksom på. LVFs præsident, den tyske biskop Christian Krause, havde som indledning til besøget en drøftelse med Folkekirkens Nødhjælp, der er den største donor for programmer i LVF. Og som afslutning havde biskop Krause en grundig drøftelse med Det mellemkirkelige Råd. Denne drøftelse vil uden

tvivl hjælpe med til bedre koordinering med de tyske kirker i LVF samarbejdet fremover.

Biskop Krause besøgte Viborg Stiftsudvalg og deltog i festgudstjeneste i Bjerring Kirke. Han besøgte Århus Stiftsudvalg og havde med begge stiftsudvalg lejlighed til information og drøftelse, både af LVF arbejde og af dansk kirkeliv. Desuden forelæste han ved et seminar på Det teologiske Fakultet i Århus.

Danske Kirkers Samråd, DKS

I DKS har der i årets løb været afholdt to møder. DKS søgte at arrangere en høring om religionsfrihed og religionslighed i Danmark, men den måtte aflyses p.g.a. manglende tilsagn fra oplægsholdere.

MKR og DKS afholdt i november det traditionelle fællesmøde, denne gang med oplæg af biskop Kjeld Holm, formand for Nævnet for Etnisk Ligestilling. Kjeld Holms oplæg "Religiøse minoriteters rettigheder og kirkernes forhold til andre religioner" blev efterfulgt af en god debat om religionsforholdene i Danmark, ikke mindst om det fælles kirkelige udgangspunkt for mødet med den muslimske del af den danske befolkning.

Besøg i Danmark

Flere kirkelige delegationer og enkeltpersoner meldte sig i 2000 som gæster i Den danske Folkekirke. I marts besøgte en stor delegation fra Evangelical Lutheran Church in America (ELCA) med 12 deltagere Danmark som led i en besøgsrejse til Norden og Tyskland. Delegationen besøgte i forskellige grupper organisationer og institutioner, der arbejder med dialog med andre religioner, mission, undervisning og børnearbejde, kirkens diakonale og sociale arbejde. De fik en introduktion til Den danske Folkekirke ved bl.a. kirkeminister Margrethe Vestager, MKRs formandskab og biskop Erik Norman Svendsen. Desuden besøgte de Det teologiske Fakultet i København, og der arrangeredes en gudstjeneste i Roskilde Domkirke, hvor biskop Lindhardt var liturg og biskop H. George Anderson prædikede. Formålet med besøget var at få bedre kendskab til og mere samarbejde med europæisk, herunder dansk, kirkeliv.

Kinesisk besøg
6 deltagere fra Kinas kristne Råd var i oktober på besøg i Danmark med Det mellemkirkelige Råd som værter. Delegationen blev ledet af præsidenten for Kinas kristne Råd, Dr. Han Wenzao. I løbet af opholdet besøgte delegationen forskellige danske kirkelige organisationer, bl.a. Danmission og Sømandskirken, for at etablere og udbygge samarbejdsrelationer. Også de besøgte Det teologiske Fakultet i København og drøftede behovet for udveksling og udvikling af lærerkræfter.

Internationale studenter
I første halvdel af efteråret fulgte en gruppe gæstestuderende, inviteret af forskellige mellemkirkelige stiftsudvalg, et engelsksproget kursus om Kirke og kultur på Det teologiske Fakultet i København. De studerende kom fra kirker i Letland, Rumænien, Litauen og Libanon og var inviteret af stiftsudvalgene i henholdsvis Aalborg, Viborg, Haderslev og Roskilde. I løbet af opholdet i Danmark var de studerende i kontakt med de stifter, som havde inviteret dem. Midtvejs i forløbet var Det mellemkirkelige Råd værter ved en evaluering af kurset.

Relationen til stiftsudvalgene

Rådet er konstitueret med et medlem fra hvert stiftsudvalg, og dermed sikres kontakten til de mellemkirkelige stiftsudvalg. Rådet får ved hvert møde en kort mundtlig rapport fra to stiftsudvalg, men der arbejdes stadig med at finde en bedre form for tilbagemelding fra stifterne om deres arbejde.

Mange henvendelser, invitationer og forespørgsler om kontakter sendes fra Rådet videre til de mellemkirkelige stiftsudvalg, ligesom stiftsudvalgene også retter henvendelse til Rådet for at få information eller kontakter, eller med ønske om udspil til organisationer eller myndigheder.

Rådet udsender nyhedsbrev til stiftsudvalgene samt efter hvert møde kopi af protokol.

Der afholdes et årligt møde for alle medlemmer af stiftsudvalg. Det fandt sted fredag-lørdag d. 1.-2. september. Rådets formand, Paul Verner Skærved, indledte med at lægge op til

debat om arbejdet i råd og stiftsudvalg. Efter en god drøftelse af beretningen kom alle deltagere på arbejde i et rollespil om mellemkirkelige dilemmaer. Næste formiddag var der først en drøftelse stiftsudvalgene imellem. Derefter fik Charlie Leeke (protestant) og Cathy Curran (katolik) fra Nordirland ordet. De fortalte hver især om deres engagement i arbejdet for, at protestanter og katolikker kan række hinanden hånden med løfte om at arbejde på forsoning og fællesskab. Et af oplæggene afspejles i MKRs Årbog 2000 i en artikel af Charlie Leeke om forsoningsarbejdet i Nordirland.

Rådet fornyede i 1999 invitationen til Grønlands kirke om en nærmere tilknytning til Det mellemkirkelige Råd, og der har gennem året været flere kontakter med henblik på et møde i Grønland mellem repræsentanter for MKR og Grønlands kirke. Et møde er planlagt til januar 2001.

Rådet har besluttet også at genoptage forhandlinger med Færøerne om deres deltagelse, idet en observatørpost uden noget stiftsudvalg som bagland på Færøerne ikke er tilfredsstillende i længden.

Samarbejde med kirkelige organisationer og andre instanser i folkekirken

Det mellemkirkelige Råd samarbejder så vidt muligt med folkekirkelige og andre organisationer, hvis arbejde også har mellemkirkelig karakter. Det gælder især Folkekirkens Nødhjælp, Dansk Missionsråd, Det økumeniske Fællesråd, Bibelselskabet og Frikirkerådet. I samarbejde med disse organisationer og Danske Kirkers Samråd arrangeres årligt Det økumeniske Efterårsmøde den første fredag-lørdag i november. I 2000 var Det mellemkirkelige Råd ansvarlig for det praktiske arrangement af Det økumeniske Efterårsmøde. Temaet for mødet var "Kirkens rolle i konfliktsituationer". Med emnet, der blev belyst fra både dansk og international synsvinkel, blev der taget hul på det tiår til overvindelse af vold, som Kirkernes Verdensråd har taget initiativ til, og som officielt igangsættes i februar 2001 i Berlin.

Folkekirkens Nødhjælp, Dansk Missionsråd og Det økumeniske Fællesråd arbejder alle i relation til en eller flere af de internationale kirkelige organisationer, og dette medfører et na-

turligt samarbejde mellem MKR og disse organisationer. Vi samarbejder endvidere ad hoc om udgivelser, møder, besøg af kirkefolk o.lign.

Også samarbejdet med de teologiske fakulteter og pastoralseminarierne udvikles mere og mere i form af deltagelse i studieprogrammer, modtagelse af internationale gæster, rådgivning og undervisning af studerende.

Deltagelse i møder og konferencer, ansøgninger og diverse kontakter

Som tidligere år har Rådet modtaget en lang række invitationer til møder og konferencer. Invitationerne drøftes forud for rådsmøderne i Rådets invitationsudvalg, og Rådet vedtager på baggrund af indstillinger fra udvalget, om der skal sendes deltagere til det pågældende møde, og om invitationen skal videreformidles til stiftsudvalg eller kirkelige organisationer. Ved udpegning af deltagere tages der både hensyn til den baggrundsviden eller de erfaringer, der er nødvendige i forbindelse med mødets tema, og til bredden i den folkekirkelige virkelighed. Mødedeltagere udpeget af Rådet skal indsende rapporter, meget gerne i form af offentliggjorte artikler. Alle rapporter kan rekvireres fra sekretariatet.

Der er en række møder, som Rådet fast sender repræsentanter til, og fra disse møder bringes omtale af rapporterne i NYT fra Det mellemkirkelige Råd og/eller på Rådets hjemmeside.

Informationsarbejde

I år 2000 er der udkommet en ny folder om mellemkirkeligt arbejde. Den hedder *Møde mellem kirker* og indeholder en række korte artikler om Rådets arbejde, venskabsmenigheder mm. Den er også gjort tilgængelig på Rådets hjemmeside, som i øvrigt har fået en ny og enklere adresse: www.interchurch.dk.. I det hele taget er vi i 2000 i stigende grad begyndt at gøre vigtige dokumenter, pressemeddelelser og lignende tilgængelige på hjemmesiden under "dokumenter".

På Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers årsmøde var vi til stede med en bod med diverse informationsmateriale, og det viste sig at være en god måde at nå ud til nye mennesker med oplysninger om mellemkirkeligt arbejde.

Der er udsendt seks numre af *Nyt fra Det mellemkirkelige Råd*, og ni numre af *Church News from Denmark* redigeret af Gunnar Martin Nielsen. Begge nyhedsbreve offentliggøres også på Rådets hjemmeside, og man kan abonnere på dem både elektronisk og i papirudgave.

Arbejdet i råd og arbejdsgrupper

Rådet har afholdt seks møder, de fem i København og ét i Nyborg forud for mødet med stiftsudvalgene, der ligeledes blev afholdt på Nyborg Strand.

Hvilke arbejdsgrupper Rådet har nedsat, vil fremgå af nedenstående oversigt over medlemmer.

Medlemmer af råd, arbejdsgrupper, udvalg, organisationer m.v.

Det mellemkirkelige Råd

Paul Verner Skærved, formand, Fyens Stift
Jørgen Christensen, næstformand, Helsingør Stift
Anders Baastrup, kasserer, Århus Stift
Edith Aller, Aalborg Stift
Else Duedahl, Haderslev Stift
Karsten Fledelius, Københavns Stift
Holger Jepsen, udpeget af kirkeministeren
Steffen Ravn Jørgensen, Roskilde Stift
Niels Thure Krarup, Viborg Stift
Grethe Lollike, Lolland-Falsters Stift
Lars Bom Nielsen, Ribe Stift
Erik Norman Svendsen, udpeget af kirkeministeren
Uni Næs, observatør fra Færøernes Stift.

Nedsatte arbejdsgrupper

Invitationsudvalg

Arbejdsgruppe til behandling af modtagne invitationer, ansøgninger og andre aktuelle sager:

Edith Aller (formand), Jørgen Christensen, Lars Bom Nielsen (Sekretær Ane Hjerrild).

Informationsudvalg

Paul Verner Skærved (formand), Anders Baastrup, Karsten Fledelius, Niels Thure Krarup (Sekretær Kirsten Auken).

Arbejdsgruppe om Kirkernes Verdensråd

Jørgen Christensen, (formand) Anders Gadegaard, Peter Lodberg, Kaj Elkrog, Karsten Fledelius, Kirsten Lund Larsen og Anna Marie Aagaard. Desuden deltager Det økumeniske Fællesråds generalsekretær, Holger Lam, og stud. scient. pol. Rasmus Hylleberg, Baptistsamfundet, som kommitterede medlemmer (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe om Det lutherske Verdensforbund

Steffen Ravn Jørgensen (formand), Christian Balslev-Olesen, Mette Geil, Erik Hübertz, Niels Thure Krarup, Helle Rosenkvist og med Dansk Missionsråds formand, Knud Sørensen, som kommitteret medlem (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe om Konferencen for Europæiske Kirker

Karsten Fledelius (formand), Berit Schelde Christensen, Else Duedahl, Lars Bom Nielsen, Keld Balmer Hansen, Steffen Ravn Jørgensen og med Jørgen Thomsen, Folkekirkens Nødhjælp, og Allan Ibsen, Baptistsamfundet, som kommitterede medlemmer (Sekretær Kirsten Auken).

Arbejdsgruppe om Nordisk Økumenisk Råd

Edith Aller til 1. juni, dernæst Grethe Lollike (formand), Anne Birgitte Thun Hansen, Frede Tramm, Ane Hjerrild, Anders Baastrup (fra 1. juni) og med Britta Kornholt, Baptistsamfundet, som kommitteret medlem (Sekretær Kirsten Auken).

Teologisk arbejdsgruppe

Holger Jepsen (formand), Jørgen Christensen, Anders Gadegaard, Niels Henrik Gregersen, Steffen Ravn Jørgensen, Peter Widmann (Sekretær Inge Lindhardt Jensen).

Sekretariatets medarbejdere

Der er fire heltidsstillinger og en halvtidsstilling i Rådets sekretariat. I stillingerne er ansat:
Sekretariatschef cand. mag., pastor Ane Hjerrild
Sekretær og regnskabsfører Susanne Bak Knudsen.
Sekretær Birgit Kaiser
Informations- og Europasekretær cand.mag. Kirsten Auken Nielsen
Sekretær for Teologi cand.theol. Inge Lindhardt Jensen. Tiltrådt 1. juni 2000 i halvtidsstilling.

Indtil 1. maj havde Susanne Bak Knudsen forældreorlov, og som hendes vikar var ansat Jan Elleby.
Kirsten Auken havde barselsorlov fra 1.2. til 1.9. og for hende vikarierede Lars Bech Sørensen.
Connie Drøhse er ansat under puljejobordning.

Frivillige medarbejdere løser en del af sekretariatets arbejdsopgaver i samarbejde med de ansatte: Agnes Edinger ordner og katalogiserer bibliotekets bøger og ordner tidsskriftarkivet, mens Kirsten Holm indtil 1.12. har ordnet udklipsarkivet. Da dette arbejde efterhånden krævede stor indsats og systematisering, har sekretariatet nu et udklipsabonnement, således at debat om relevante emner kan følges.

Medlemmer, observatører og ansatte i nationale og internationale kirkelige organisationer og udvalg:

Kirkernes Verdensråd

Central- og eksekutivkomiteen: Anders Gadegaard
Commission for Faith and Order: Peter Lodberg
Commission for Regional Relations: Kirsten Lund Larsen
Special Commission on relations with the Orthodox Churches: Anna Marie Aagaard

Peter Williams er ansat som fotograf.

Det lutherske Verdensforbund

Council: Mette Geil og Helle Rosenkvist
Commission on World Service: Christian Balslev-Olesen
Standing Committee for World Service: Elsebeth Krogh.

Lutherske-ortodokse læresamtaler: Anna Marie Aagaard.
Planlægningskomite for generalforsamling: Ane Hjerrild.

Ansatte: Mogens Jeppesen er ansat som director for World Service i Indien.

Konferencen for Europæiske Kirker

Centralkomiteen: Karsten Fledelius
Interim Commission on Churches in Solidarity: Jørgen Thomsen
Commission on Churches in Dialogue: Berit Schelde Christensen
Arbejdsgruppen om EU lovgivning i European Ecumenical Commission on Church and Society: Steffen Ravn Jørgensen.

Nordisk Økumenisk Råd

Medlemmer af repræsentantskabet: Edith Aller (til 1. juni), Grethe Lollike, Anders Baastrup (fra 1. juni), Ane Hjerrild
Suppleant i styrelsen: Edith Aller
Medlem af styrelsen fra august 2000: Grethe Lollike.

Leuenberg Læresamtaler

I arbejdsgruppen Kirke og Israel: Hans Vium Mikkelsen
Peder Nørgaard-Højen deltager i arbejdsgruppen Lov og Evangelium samt i Regionalgruppe for Sydeuropa.

Nordisk Tysk Kirkekonvents styrelse

Else Duedahl. (Holger Jepsen er udpeget af biskopperne.)

Danske Kirkers Samråd

Paul Verner Skærved og Edith Aller.

Det Danske Bibelselskabs repræsentantskab

Steffen Ravn Jørgensen.

Observatør i Dansk Missionsråd

Lars Bom Nielsen.

Styrelsesmedlemmer i Folkekirkens Nødhjælp

Karsten Fledelius og Lars Bom Nielsen.

Medlem af Internationalt Udvalg i Folkekirkens Pædagogiske Institut

Ane Hjerrild.

Regnskab 2000

d Rådets kasserer, Anders Baastrup, og
gnskabsassistent Susanne Bak Knudsen

esultatopgørelse for regnskabsåret 2000:

	Regnskab 2000 kr.	Budget 2000 1000 kr.	Regnskab 1999 1000 kr.
dgifter			
Jdadvendt virksomhed	1.045.171	1.029	1.039
Kontingenter	1.677.842	1.678	1.284
Sekretariatet	2.087.078	2.123	1.850
Rådets omkostninger	273.196	290	269
Henlæggelser	30.000	0	87
Jdgifter i alt:	5.113.287	5.120	4.529
ndtægter			
Tilskud, Finansloven	600.000	600	600
Tilskud, Fællesfonden	4.500.000	4.500	3.900
Fonde og kollekter	0	15	18
Tips- og lottomidler	0	0	0
Renteindtægter (andel 1/3)	13.287	5	11
Anvendt af henlæggelser	0	0	0
Anvendt af Kapitalkonto	0	0	0
ndtægter i alt:	5.113.287	5.120	4.529
esultat	**0**	**0**	**0**

INDTÆGTER

Bemærkninger til nogle regnskabsposter:
Tilskuddet fra Finansloven til Folkekirkens internationale arbejde kr. 600.000 er uændret.
Tilskud fra Fællesfonden (Landskirkeskatten) kr. 4.500.000 i henhold til Kirkeministeriets godkendelse af årsbudget. Dette udgør en stigning på kr. 600.000 = 15,39%. Denne stigning bevilgedes dels til en forøgelse af folkekirkens medlemsbidrag til de internationale kirkelige organisationer og dels til yderligere en halv stilling i sekretariatet.
Årsregnskabet slutter med et resultat på kr. 0.

UDGIFTER

Udadvendt virksomhed

har et merforbrug i forhold til regnskabet 1999 på kr. 6.717=0,65 %, men udgifterne til deltagelse i konferencer og læresamtaler er mindre end i regnskabet 1999, derfor den lille stigning af de samlede udgifter i udadvendt virksomhed.

Rådet vedtog at henlægge kr. 50.000 til kommende generalforsamlingsrejse:

Bidrag til kommende generalforsamlinger	kr.	214.00
Generalforsamlinger, rejser	kr.	50.00
Projekter i forbindelse med organisationer	kr.	(
Deltagelse i konferencer og læresamtaler	kr.	321.51
Andre udgifter	kr.	288.22

Informationsvirksomhed

Udgivelser af nyhedsbreve og foldere på engelsk og dansk	kr.	119.54
Publikationer	kr.	51.88

Die Dänen und ihre Kirche er afskrevet med kr. 5.000. Hæfte om den danske folkekirke på engelsk er afskrevet med kr. 5.000.

Saldo af lagerværdi pr. 31.12.2000	kr.	9.61

lg af publikationer i 2000:	kr.	38.224

ntingenter

et samlede beløb er forøget med kr. 393.842=30,38% til kr. 1.677.842.
en store stigning skyldes, at Rådet søgte Kirkeministeriet og fik bevilget en stra stigning, for at Danmark efterhånden kan komme op på niveau med øvrige nordiske kirker.
ontingenterne fordeler sig således:

et lutherske Verdensforbund	kr.	640.000
irkernes Verdensråd	kr.	640.000
onferencen for Europæiske Kirker	kr.	175.000
ordisk Økumenisk Råd	kr.	145.000
anske Kirkers Samråd	kr.	70.000
euenberg	kr.	7.842

inanslovens tilskud til internationalt arbejde kr. 600.000 og Fællesfondens ndel kr. 1.078.000 har dækket bidraget til kontingenter.

ekretariatet

a arbejdsopgaverne i sekretariatet er blevet flere og flere, ansatte Rådet pr. . juni 2000 en teologisk medarbejder på halv tid. Lønudgifterne er derfor teget med kr. 153.230=12,14% i forhold til lønudgifterne i 1999. I stigingen er indeholdt udgifter til 2 barselsvikarer.
er er blevet indkøbt nyt EDB-netværk til hele sekretariatet, det meste blev nansieret via en henlæggelse og resten fra nyanskaffelser, derfor det høje eløb.
ådet besluttede at henlægge ekstra kr. 20.462 til konto til fornyelse af konrmaskiner/inventar.

usleje, lys, varme og rengøring	kr.	315.806
ontorhold, revision m.m.	kr.	200.631
edligeholdelse af lokaler	kr.	30.212
ønninger	kr.	1.416.391
yanskaffelser, kontormaskiner/inventar	kr.	78.396
onto til fornyelse af kontormaskiner/inventar	kr.	45.642

Rådets omkostninger

Honorar	kr.	90.00
Rådsmedlemmers møde- og rejseudgifter	kr.	132.17
Arbejdsgrupper vedr. internationale organisationer	kr.	51.01

Henlæggelser

Rådet vedtog at henlægge kr. 30.000 til udgivelse af en folder om folkekirken for nydanskere.

KAPITALKONTO

Årets regnskabsmæssige resultat udviste kr. 0.
Saldo ved årets slutning kr. 252.289.

STATUS

Rådets egenkapital udgør kr. 865.008 og er sammensat således:

Henlæggelser - øremærkede	kr.	469.51
Konto til fornyelse af kontormaskiner	kr.	20.64
Konto til kommende generalforsamlinger	kr.	100.00
Konto til vedligeholdelse af lokaler	kr.	22.56
Kapitalkonto	kr.	252.28

edtægter

Det mellemkirkelige Råd, nedsat i henhold til Lov om folkekirkens øko-
ni af 1. juni 1994 (Folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde
v. - jf. Kirkeministeriets bekendtgørelse af 4. juli 1994) samt
rkeministeriets bekendtgørelse nr. 891 af 23. november 1993, kap. 2.

1

ådets navn er Den danske Folkekirkes mellemkirkelige Råd (Det mellem-
rkelige Råd).

ådets hjemsted er Københavns kommune.

2

ådet har til opgave at varetage folkekirkens mellemkirkelige opgaver på
ndsplan, herunder tage stilling til folkekirkens medlemskab af nationale og
nternationale kirkelige organisationer. Rådets formål er at støtte, formidle
g samordne folkekirkens mellemkirkelige kontakter såvel herhjemme som i
dlandet og i den forbindelse arbejde for, at arbejdet får et så bredt folkekir-
eligt sigte som muligt.

ådet er, når det ønskes og efter aftale med de mellemkirkelige stiftsudvalg,
isse behjælpelig med deres mellemkirkelige arbejde. Det mellemkirkelige
åd har ikke synodal karakter og således ingen kompetence til at udtale sig
m kirkepolitiske eller dogmatiske spørgsmål på folkekirkens vegne.

3

ådet består af 12 medlemmer, hvoraf de 10 er valgt med en repræsentant
a hvert af de 10 stiftsudvalg; 2 medlemmer udpeges af kirkeministeren
landt folkekirkens biskopper.

ådet kan efter behov supplere sig med kommitterede sagkyndige uden
emmeret.

§ 4

Rådet konstituerer sig på sit første møde, der så vidt muligt finder sted inden funktionsperioden begynder, med formand, næstformand og kassere gældende for stiftsudvalgenes funktionsperiode.

Rådets formand, næstformand og kasserer udgør Rådets formandskab. Formandskabet forbereder rådsmøder, herunder udarbejdelse af oplæg til drøftelse og indstillinger vedrørende årsbudget.

Kassereren påser, at der udarbejdes kvartårlige balancer og budgetopfølgninger til brug for Rådets arbejde. Derudover har kassereren ansvar for den endelige udformning af udkast til årsbudget og årsregnskab.

Formand og næstformand tegner Det mellemkirkelige Råd i forening. Råde kan fastsætte honorar for varetagelsen af dets arbejdsopgaver.

Rådets medlemmer får udbetalt godtgørelse for deres deltagelse i henhold til statens takster for tjenesterejser.

§ 5

Rådet træffer sine beslutninger i rådsmøder.

Rådet indkaldes af formanden mindst fire gange årligt.

Hvis et medlem af Rådet får forfald i et tidsrum, der skønnes at blive af mindst to måneders varighed, eller hvis et medlem valgt af et stiftsudvalg udtræder af Rådet i funktionsperioden, er det stiftsudvalg, hvorfra den pågældende er valgt, berettiget til at udpege en suppleant.

Rådets sekretariat ledes af en sekretariatschef, som forestår sekretariatets daglige drift. Sekretariatschefen ansættes af kirkeministeren efter indstilling fra Rådet.
Inden for den økonomiske ramme, som godkendes af kirkeministeren, ansætter Rådet sit øvrige personale efter indstilling fra sekretariatschefen.

Rådet kan udarbejde retningslinjer for arbejdsgangen i forholdet mellem Råd og sekretariatschef for de sager, der hører under Rådets virksomhed.

danne retningslinjer udarbejdes som bilag til forretningsordenen.
tningslinjerne skal være vedtaget på et rådsmøde med stemmeflerhed.

5

gnskabsåret er kalenderåret.

ıdet udarbejder inden hvert års 1. april et budget for det kommende regn-
absårs udgifter samt de indtægter, der kan søges og forventes som tilskud
Rådets arbejde fra fonde, foreninger, private, tipsmidler o.l.

udgetter indsendes til kirkeministeriet til godkendelse.

)er udarbejdes et regnskab, der skal forelægges Rådet til godkendelse på et
rdinært rådsmøde efter regnskabsårets slutning. Regnskabet godkendes og
nderskrives af Rådets medlemmer.

Regnskabet revideres af en statsautoriseret revisor, valgt på det årlige bud-
etmøde. I tilfælde af, at Rådet ønsker at skifte revisor, ansættes og afskedi-
es revisor efter forud opnået godkendelse fra kirkeministeriet.

Efter vedtagelsen i Rådet og efter kirkeministerens godkendelse sendes
Rådets budget og regnskab til stiftsudvalgene til orientering.

7

)er føres beslutningsprotokol over Rådets møder. Protokollen godkendes og
ltrædes ved medlemmernes underskift.

Efter godkendelsen sendes kopi af protokollen til de mellemkirkelige
tiftsudvalg.

8

Rådet udpeger eller nominerer repræsentant(er) til organisationer m.v.,
vortil folkekirkens forbindelse varetages af Det mellemkirkelige Råd i hen-
old til de vedtægter og bestemmelser, der er gældende for den pågældende
rganisation. Det udpegede medlem/den udpegede repræsentant er pligtig
l at rapportere til Rådet om og fra møder i den pågældende organisation
m væsentlige forhold, hvori der ikke er pålagt tavshedspligt. I den pågæl-

dende organisation indgår medlemmet som forpligtet på at varetage Rådet interesser, men medlemmet tegner ikke Rådet og kan ikke pålægges bunde mandat i sager af dogmatisk eller kirkepolitisk karakter. Rådet fastlægger reglerne for refusion af udgifter til deltagelse i møder i organisationer, hvor til der er udpeget medlemmer.

§ 9

Ændring af vedtægten kan ske efter vedtagelse på to hinanden følgende rådsmøder med mindst en måneds afstand, når 9 ud af de 12 medlemmer stemmer herfor.

Det mellemkirkelige Råds vedtægt er trådt i kraft første gang d. 9. juni 1990.

Ændring af vedtægten er sket efter vedtagelse på rådsmøde d. 25. januar 1995 og d. 14. marts 1995.